

Літературно-культурний журнал українських письменників Румунії

Наши голоса

Місячник Союзу українців Румунії. XXXII рік видання. № 359, травень, 2024

Марія Полякова,
Мати

*І ружому навчається,
Щ свого не цурається...*

М. Шевченко

Наш голос

NAȘ HOLOS
ISSN 1220-6296

Головний редактор – Ірина Мойсей
Редактори: Іван Ребошапка
Михайло Трайста

Редколегія:

Корнелій Ірод, Микола Корнищан,
Михайло Михайлюк, Віргілій Ріцько

Адреса редакції:

Раду Попеску, 15, Сектор 1, Бухарест;
Телефони: 021/222.07.29; 021/222.07.37
Телефони\Факси: 021/222.07.37; 021/222.07.55;

E-mail: nas.holos@uur.ro

Друкарня «RCR Print»,
Бухарест, Румунія

Redacția:

**Str. Radu Popescu, Nr. 15, Sector 1,
București România**

Застереження:

- За достовірність фактів, цитат, власних імен та інших відомостей відповідають автори підписаних матеріалів.
- Редакція може не поділяти точки зору авторів.
- Надіслані до редакції матеріали не рецензуються і не повертаються.
- Редакція залишає за собою право скорочувати й редагувати надіслані матеріали, не порушуючи їхнього основного змісту.

Читайте в номері:

- ❖ *Сторіччя Тараса Шевченка на Буковині*
- ❖ *Прометей Срібної Землі*
- ❖ *Насолода для розуму, джерело для серця...*
- ❖ *Україністика Бухарестського університету – одна із складових румунської філології (XCIX)*
- ❖ *На допомогу вчителю:
До проблеми вивчення частин мови
на уроках української мови*
- ❖ *Весела божевільня I (Уривок з новели)*
- ❖ *Касандра (Уривок з повісті)*
- ❖ *Я розмовляла з Путіним (Політична вистава)*
- ❖ *Барабери (Уривок з повісті)*
- ❖ *Парадокс (Уривок з новели)*
- ❖ *«Кóти» (Уривок з роману «Дикий рай»)*
- ❖ *Духовні джерела.
Псалтир*

Володимир АНТОФІЙЧУК

СТОРИЧЧЯ ТАРАСА ШЕВЧЕНКА НА БУКОВИНІ

(Продовження з № 358)

Концерт, присвячений пам'яті Тараса Шевченка, Юрія Федьковича і Маркіяна Шашкевича, що відбувся в Чернівцях на початку червня 1892 р., спонукав широкий загал буковинських українців замислитися «над моральною силою руского (тобто українсько-го. – В. А.) народу, над глибиною ідей, якими проникнуті твори нашої літератури, над живучістю нашої мови та красою нашої пісні» (*Концерт в пам'ять Шевченка, Федьковича і Шашкевича*. Буковина. 1892. 12 (24) черв. С. 3). Однак, окрім культурного, пам'ятний вечір мав і морально-психологічне та політичне значення. Глядачі та учасники концерту розходилися по домівках, почувачись «покріпленими на душі, одухотвореними високими ідеями великих наших поетів, заохоченими до труду для добра руского народу, винесли з собою милі спомини з сегорічного народного свята» (*Там само*, с. 4). Усіх поєднала пошана до великих поетів та їхніх ідей, прагнення жити і творити задля гідного майбуття рідного народу.

Окрасою літературно-мистецького дійства, на який загостили також численні делегації польської та німецької громад, став виступ професора Степана Смаль-Стоцького. Його «прегарна ядриста» промова, виголошена «з жаром і незвичайною артистичною прецизією¹», створила присутнім піднесений настрій. Сердечно вітаючи гостей, оратор висловив сподівання, що національні культурні світочі, яким присвячено концерт, промостять українцям дорогу до сердець їх сусідів і допоможуть з ними поєднатися і навіть побрататися. Бо й справді, наголосив він, український народ має ким повеличатися не лише перед сусідами, а й перед цілим світом, бо своєю подвижницькою працею вносить і свою лепту до все-світньої культурної будови, до загальнолюдського цивілізаційного поступу. До нового життя, до культурної праці за високі людські ідеали українців надихнули національні світочі: «Юрій Федькович на Буковині, Маркіян Шашкевич в Галичині, а Тарас Шевченко на Україні, і скрізь по цілій Русі розбудили те нове життя, і своїм могутнім словом в протязі короткого часу підняли нарід руский із страшного занепаду до теперішнього, хоч ще не величавого, та все ж

таки світлішого стану. Отсе ті великанські світочі, що запалили божественну іскру в грудях великого руского народу; отсе ті можновладці, що заставили його до культурної праці і вказали йому людські ідеали; отсими ми нині величаємся» (*Промова на вечерку в пам'ять Шевченка, Федьковича і Шашкевича, виголошена проф. д-ром Ст. Смаль-Стоцьким*. Буковина. 1892. 12 (24) черв. С. 1). Цією промовою Степан Смаль-Стоцький так чи так започаткував осмислення тієї наукової проблеми, яка стала однією з центральних у його шевченкознавчих дослідженнях, проблеми світового значення творчості великого українського поета.

На думку вченого, Тарас Шевченко, цей «духовний велетень», «найбільший національний геній Русі-України», що «двигнув її з глибокого занепаду до нового життя», своєю творчістю забезпечив «українсько-руському народові повну можливість увійти в родину народів як рівному з рівними», «жити гідно і розвиватися успішно» (*Промова д-ра Ст. Стоцького на Шевченківських вечірницях у Чернівцях, дня 10/III. 1901*. Буковина. 1901. 26 лют. (13 берез.). С. 1). Завдяки талантові поета український народ звернув на себе увагу всієї Європи та цивілізованого світу, став «важним культурним чинником», в чому полягає «безперечна заслуга поезії Тараса Шевченка і вже в тім самім лежить світове значення його поезії» (*Смаль-Стоцький С. Світове значення поезії Тараса Шевченка*. Неділя. 1912. 7 лип. С. 1).

Надзвичайно велика заслуга Степана Смаль-Стоцького в тому, що він Шевченковим словом доносив українському народові гуманістичні й демократичні принципи, ідеї соціальної справедливості та свободи, на яких зводиться власна держава, та, за його образним висловом, «величава національна культурна будова». Її підвалинами, як він переконував, повинні стати принципи правди, любові й волі – норми як індивідуального, так і колективного народного життя, ті «етичні сили, що дадуть нам досягнути найвищий щабель досконалості і культури» (*Смаль-Стоцький С. Ідеї Шевченкової творчості*. Львів, 1914. С. 5–6).

(Продовження на 4 с.)

¹ Прецизія – точність вислову.

СТОРИЧЧЯ ТАРАСА ШЕВЧЕНКА НА БУКОВИНІ

(Продовження з 3 с.)

Зауважмо, що засадничі у творчості Тараса Шевченка поняття правди, любові й волі Степан Смаль-Стоцький цілком справедливо тлумачив відповідно до законів християнської етики. Він наполегливо закликав у народнім і суспільнім житті дотримуватися загальнолюдських цінностей, а тим і справді культурних засад Тараса Шевченка, найперше – за правду стати, за правду загинути. Бо, за поетом, лиш одній правді треба поклонитися, бо саме жива правда йде від Господа Бога, а Ісус Христос – то слово правди.

Шевченкові ідеї любові, «братолюбія» Степан Смаль-Стоцький також інтерпретував у світлі християнських чеснот, сприймаючи їх як «добро найкраще на світі»: «значить се тільки, що «людей любить», путями добрими ходить, святого Господа любить і брата милувать, «і всякому добро творить», ба навіть ворогам прощати» (*Промова д-ра Ст. Стоцького на Шевченківських вечерницях у Чернівцях, дня 10/III. 1901. Буковина. 1901. 26 лют. (13 берез.). С. 2*).

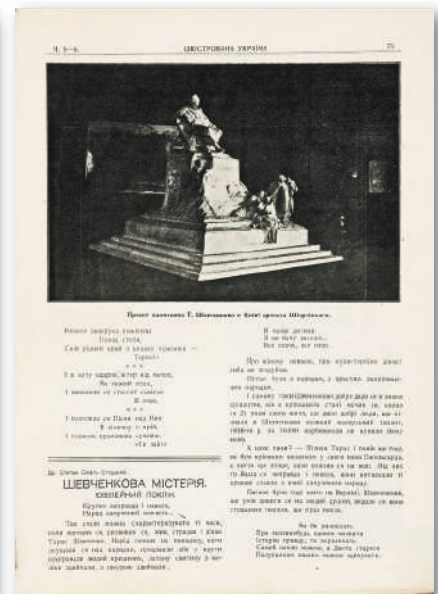
В основному поняття волі у творчості Тараса Шевченка Степан Смаль-Стоцький також пов'язував із положеннями християнської етики, хоч у поета, за його ж розумінням, воно мислиться значно ширше. Для вченого важливо донести до якнайширшого загалу Шевченкове усвідомлення того, що «де нема святої волі, не буде там добра ніколи». А це означає, що треба «всіма силами дбати о волю, о святу во-

лю», і так, як поет у жакливі часи кріпаччини, жадати для народу економічної, соціальної й політичної волі.

Проповідувані Шевченком принципи правди, любові й волі Степан Смаль-Стоцький сприймав як основу індивідуального та колективного життя і окремої людини, і суспільства загалом, що, власне, відповідало усталеним традиціям релігійного буття українського народу.

Саможертвна любов Тараса Шевченка до України та її покривдженого люду, як і до всіх народів, особливо пригноблених, перелита у пристрасні поетичні рядки, набула загальнолюдського масштабу. І в цьому також, за висновком Степана Смаль-Стоцького, полягає світове значення творчості українського поета.

За спостереженням дослідника, основним завданням поета Тараса Шевченка вважав те, щоби бути пророком своєму народові. Він ставив поета у рівень з апостолами, яких «Господь, любя отих людей, / Послав на землю їм пророка – / Своєю любов благовістити! / Святу правду возвістити!». Тому Шевченкова поезія, за оцінкою Степана Смаль-Стоцького, – «це пророчі слова, натхнені найглибшою, найніжнішою етикою, звідки черпали, черпають і завжди черпатимуть люди усі свої моральні сили, а до того ще віру і надію. Шевченкова поезія – це Біблія, що будила, будить і завжди будитиме моральні пориви, що сталить, гартує душу і волю, підіймає душу все вище ген аж у найвищу височину до

Сторінки журналу *Ілюстрована Україна*: літературно-художній журнал для українських родин. 1914. Ч. 5 – 6. 1 квітня. Із архівів Національної бібліотеки України імені В.І. Вернадського – Цифрова бібліотека історико-культурної спадщини

правди-істини, до Бога» (*Смаль-Стоцький С. Світове значення поезії Тараса Шевченка. Неділя. 1912. 7 лип. С. 1–2*). Таке узагальнення дає підстави вченому називати поета апостолом правди, «основателем, а щонайменше обновителем релігії», бо своє огненне слово він спрямовує на те, щоби поставити життя народу «на твердих, кріпких етичних підвалинах» (*Там само, с. 2*). Тому Шевченко «обновляє моральне життя українського народу, чого не в силі була зробити російська церква, бо і вона попала в неволю царського деспотизму, що звів її на формальний культ і геть скривив етичні засади Христової науки; її етика пішла на услуги царського деспотизму, лютого цезаропапізму» (*Смаль-Стоцький С. Шевченкова містерія. Ілюстрована Україна. 1914. Ч. 5–6. 1 квіт. С. 77*).

У питанні ставлення Шевченка до релігії Степан Смаль-Стоцький був чітким і послідовним, вважаючи поета наскрізь релігійним. Однак, застерігав він, «його релігійність не є догматична, не спутана ніякими путами, не скована ніякими догмами, компромісовими установами, а жива, елементарна, як саме життя. Він [...] знає лиш один етичний закон, який прикладає до всіх людських діл, закон безмежної любові, закона абсолютної, чистої правди-істини і правди справедливості. Любов і правда – це його Бог, якому одному він поклоняється» (*Смаль-Стоцький С. Світове значення поезії Тараса Шевченка. Неділя. 1912. 7 лип. С. 2*).

Вважаючи Тараса Шевченка істинним пророком України, твердо вірячи в моральну силу його поезії, Степан Смаль-Стоцький насправді мав підстави заявляти про світове значення творчості геніального українця.

Перебуваючи у вимушеній еміграції, Степан Смаль-Стоцький продовжував активно досліджувати і пропагувати творчість Тараса Шевченка. Зокрема, в таборі для військовополонених, що знаходився в австрійському місті Фрайштадт, він читав лекції з української мови й літератури, історії України, вів заняття з декламації та виразного читання. Та найбільшу популярність серед слухачів здобули його лекції, присвячені творчості Тараса Шевченка. За спогадами Павла Дубрівного, «мешканці табору переконалися в правдивості ідеї самостійної України й почали масово вчитися української мови, історії України. А виклади проф. Ст. Смаль-Стоцького з шевченкознавства набрали в таборі такої популярності, що аудиторія, розрахована на 1000 осіб, не могла всіх охочих умістити. Так умів подати аналізу Шевченкових тво-

рів професор Ст. Смаль-Стоцький, що аудиторія з тисячею людей годинами сиділа й уважно вислухувала про «Великий льох», «Сон», «Кавказ» та інше» (*Дубрівний П. Культурно-просвітня робота в таборі Фрайштадт. Союз визволення України. Нью-Йорк : Червона калина, 1979. С. 113–114*). Такий же колосальний успіх мали шевченкознавчі лекції професора Смаль-Стоцького і в інших таборах для військовополонених, що знаходилися на території Німеччини.

В еміграційний період Степан Смаль-Стоцький написав низку шевченкознавчих праць: «Т. Шевченко (життєпис)» (1920), «Ритміка Шевченкової поезії» (1926), «Великий льох» (1927), «Т. Шевченко – співець самостійної України» (1930), які разом з багатьма іншими дослідженнями опублікував у Варшаві окремою книжкою під назвою «Т. Шевченко. Інтерпретації» (1934). Основна перевага цього видання, як зауважив відомий шевченкознавець, професор Василь Пахаренко, «у дивовижному вмінні дослідника переконливо реконструювати хід Шевченкових думок, його емоційний настрій у момент написання аналізованого твору. І тут особливо добре прислужилися академікові різногранність його захоплень, поєднаних у його душі рис науковця, публіциста, митця (співача й читця) та свідомого українця. [...] Він найпереконливіше, неспростовно виокремив серцевину Шевченкового генія – український націоналізм» (*Пахаренко В. Філологічний подвиг. Смаль-Стоцький С. Т. Шевченко. Інтерпретації. Черкаси : Брама, 2023. С. 13*).

Завершуючи зміст «Інтерпретацій» підсумковим розділом «Обов'язки української науки супроти Шевченка», академік Степан Смаль-Стоцький висновковував: «Це факт безперечний, що Шевченко спричинив у нас революцію голів, серця, революцію етичну, політичну, соціальну, духову. Тим більший тяжить на нас обов'язок розлучити ідейний підклад, ідейну основу цієї революції, виказати велич думок, оригінальних ідей Шевченка. Це дасться досягнути тільки дуже уважною аналізою його творчості аж до самого ядра. Нелегке це завдання. [...] Та ми мусимо докласти всіх сил, щоб таке повне розуміння Шевченкової творчості зробити можливим». Вічність поезії Тараса Шевченка, вічна присутність його нескороного духу, вічна злободенність його дум породжує все й нові роздуми про його творчість, але не вичерпує всього того, що породив геній людського духу. Воістину Шевченко вічний, як і вічний народ, що дав його світові...

Микола ВЕГЕШ, Ірина Люба ГОРВАТ

ПРОМЕТЕЙ СРІБНОЇ ЗЕМЛІ

До 150-річчя від дня народження Августина Волошина

(Продовження з № 358)

ІРИНА – ДРУЖИНА АВГУСТИНА ВОЛОШИНА

Отже, після закінчення теологічного факультету А. Волошин одружується на дочці професора ужгородської гімназії Ірині Іванівні Петрик. На все життя вона стане надійним його помічником. Ірина Іванівна Петрик народилася 1878 р. в Ужгороді й певною мірою була нащадком славного роду Олександра Духновича, бо дружина її прадіда була сестрою відомого будителя. Хоча Ірина не вважала себе професійним педагогом, вона все ж зробила свій внесок у розвиток освіти краю. У 1909 р. Ірина разом із сестрою Волошина Ольгою відкрила «Маріанську конгрегацію греко-католицьких дівчат». Емілія Дутка пригадувала, що «дружина о. А. Волошина, Ірена, успадкувала дім по батькові (вул. Ракоці, № 34). У його дворі знаходився ще один чотирикімнатний дім (№ 34/а) і загорода, яка простягалася аж до ріки Уж. Дім під числом 34 під час війни був значно пошкоджений і тому о. А. Волошин його розібрав. На його місці побудував новий одноповерховий дім. В домі ч. 34/а жила мама о. Августина та дві рідні сестри Елена й Ольга. У період 1928-1937 рр. протягом навчального року там перебувала і я»¹.

Заслугою Ірини Волошиної є і те, що в 1921 р. вона виступила ініціатором створення «Жіночого Союзу», який у міжвоєнний період провів низку просвітницьких і політичних заходів у краї. Ірина Волошин вписала своє ім'я до головних благодійників карпатського краю. У 1933 р. Ірина й Августин передали свій власний будинок на вулиці Ракоці під сиротинець. Вартість його становила близько 300 тисяч чеських крон. Цю подію яскраво описала Е. Дутка: «Після різних хлопотань сс. Василіянки прибули до Ужгорода в 1924 році й почали піклуватися священичими та учительськими сиротами, які були поселені в двох інтернатах. Тоді в Ужгороді жила пані Анна Поганьова (Погань) і виявила бажання, щоб сестри опікувалися нею аж до смерті. Свою хату, великий город і поле вона дарувала сестрам з умовою, що вони, крім неї, будуть дбати і про сироти. Сестри піклувалися панею А. Погань, але бажання фундаторки могли виконати тільки в 1925 році, коли дім звільнили її далекі родичі.

Зі самого початку в сиротинець попало 15 дітей. Його відкриття було великим святом. Сам преосвящений єпископ Петро Гебей посвятив сиротинець, який знаходився на вул. Минайській, у присутності багатьох священиків і мирян. Сестри з великим зусиллям дали до порядку занедбаний дім і загороду, але після смерті А. Погань її далекі родичі дали сестер до суду. Звинуватили їх, нібито вони примусили колишню власницю дому переписати її спадщину на сестер. Доки А. Погань лежала хворою, ніхто з її рідні навіть не заглянув до неї. Перший суд виграли сестри. Декілька років був спокій, але родичі померлої далі судилися і врешті найвищий суд присудив їм будинок, де жили сироти і весь інший маєток. Сестри мусили дім негайно залишити, і сироти залишилися без стріхи над головою.

Та Господь Бог не раз за втрачене дає навіть щось краще. Якраз у той час мала іменини пані Ірена Волошин. З тієї нагоди сирітки прийшли привітати її. Одна з них розплакалася і сказала, що вони вже не мають свого дому і мусять вертати на села, звідки походять. Пані Ірена розплакалася і тоді зробилося в її душі шляхетне рішення – зайнятися долею сиріток. Домовившись з чоловіком Монс. А. Волошином, наступного дня заявила матері ігумені, що вони вирішили дарувати свій дім на сиротинець. Пані Ірена сказала: «Бог не дав нам дітей, то від сьогодні Ваші сироти будуть моїми дітьми».

Посвячення сиротинця відбулось 5 листопада 1933 року. Здійснив його преосвящений єпископ Александер Стойка. У проповіді підкреслив велику заслугу родини Волошинів як фундаторів сиротинця. Газета «Свобода» так описала цю подію: «Дня 5. С. М. відбулося урочисте посвячення нового сиротинця СС. Василіянок в Ужгороді на ул. Раковця ч. 34. Будову на сей сиротинець, який репрезентує вартість 300. 000 кч., подарували о. Августин Волошин і його пані Ірена Волошинова. Рано о 9-й годині була відправлена Служба Божа в Катедральній Церкві, звідки о 19-й годині процесією перейшло кілька тисяч громадянства на місце посвячення, де вже була приготовлена ціла будова до святочного акту. Над новим Сиротинцем маяли прапори, а вперед Їго Екселенція єп. Александер в супроводі капітули відслужив коротку молитву, по чім посвятив каплицю, будову, а і прапор, якому акту з великим

¹Басараб В., Вегеш М., Сергійчук В. Названа праця. С. 76.

одушевленням придивлялися кілька тисяч вірників і громадян.

Велику радість і одушевлення викликала присутність жертводавців і визначних чинників нашого публичного життя. Радо виділились присутність пані Розсипалової і пані Грабарової, котрі перебрали на себе опіку над новопосвяченим прапором сиротинця. Не дивлячись на велику зиму, вся публіка видержала на місці аж до кінця свята. На посвяченні були заступлені майже всі вищі уряди і реферати. Перед промовами були відспівані хорами державні гимни і «Тебе – Бога – хвалим!». Слід зазначити, що його Експ. Єп. Александер з дуже теплими словами дякував за великий дар, що побудило велике признання в серцях усіх присутніх. Перед закінченням відспівано жертводавцям «Многая літа». Вечером в домі СС Василянок була святочна академія з дуже багатою програмою, з котрої сирітська доля зворушила до плачу майже всіх присутніх»².

Під кінець святкування з промовою виступив о. Мон. А. Волошин, який, крім іншого, сказав: «Можливо комусь дивно, що я роблю це завіщання тепер і не відкладаю його на пізніший час. Роблю це тому, бо тепер усім відомо, що я є при здоров'ї, бо по моїй смерті міг би знайтися адвокат, котрий би мене міг представити божевільним чи непричетним старцем, який не знає що робить і піддає під сумнів моє рішення. Сестрам Василянкам я свій маєток заповів тому, бо вони вміють добре господарювати. Це є для мене заповістю, що моє майно в добрих руках». Діти-сироти Волошиних називали мамою і татом, часом і сестри зверталися так до них. Новий сиротинець був присвячений Св. Родині. 13 березня 1936 року раптово померла пані Ірена Волошин. О. Августин Волошин перейшов жити до своїх рідних сестер. Відтоді службу Божу служив у сиротинці й не ходив щодня правити її в кафедральний храм. В Ужгороді він жив і працював до історичних днів «арбітражу» (1938), опісля переїхав у Хуст, де працював до окупації Карпатської України мадярським військом 15 березня 1939 року»³.

Подружжя Волошинів мало маєток і в Словаччині у с. Селешка (присілок с. Бодрог-Сердогель) округу Крал Хлумец, який купили від власника словака Юрія Андрашія з дозволу Поземного уряду. Там мали виноградник, сад, ліс, будови. Тут протікала р. Бодрог. Весь прибуток, який давав цей маєток, використовувався на потреби утримання сиротинця в Ужгороді. У своїх спогадах вихованки дуже тепло

Августин Волошин з дружиною Іриною серед учнів сиротинцю «Св. Родина» в Ужгороді

згадують про цей райський куток, куди сиротинець на період вакацій переселявся з Ужгорода. А за цей час у сиротинці Ужгорода проводилися ремонтні роботи і підготовка сиротинця до нового навчального року. Сирітки почувалися у цьому маєтку, як на курорті. Допомогали по господарству, збирали овочі, фрукти, допомагали консервувати на зиму для себе. Ходили у ліс по гриби, купалися і засмагали на річці Бодрог»⁴.

Разом із сестрою Волошина Ольгою Ірина у 1909 р. відкрила «Маріанську конгрегацію греко-католицьких дівчат». Ця школа виконувала благородну місію: навчити дівчат писати, читати, ручній праці, катехизації, церковному співу, варити, пекти, основи гігієни в хаті для немовлят і хворих. Великою заслугою її є те, що в 1921 р. вона виступила ініціатором створення «Жіночого Союзу». У 1934 р. в Ужгороді відбувся Перший з'їзд Народолюбного жіноцтва Підкарпатської Русі, на якому І. Волошин зробила звіт про проведену «Жіночим Союзом» роботу. Вона також була ініціатором створення «Народної кухні Жіночого Союзу», яка протягом 1932–1933 рр. організувала понад 300 тисяч безплатних обідів для дітей бідняків.

(Продовження на 8 с.)

² Свобода. 1933. 5 листопада.

³ Басараб В., Вегеш М., Сергійчук В. Названа праця. С. 76.

⁴ Отець Августин Волошин в документах і пам'яті народній. С. 12.

ПРОМЕТЕЙ СРІБНОЇ ЗЕМЛІ

(Продовження з 7 с.)

Згодом «Народна кухня» стала самостійним товариством з окремою будовою, що видавала безкоштовно щодня 500-600 обідів. Необхідно врахувати й те, що саме на першу половину 30-х років припадає гостра економічна криза в країнах Центрально-Східної Європи. Не оминула вона і демократичну Чехословаччину. Ця мужня і енергійна жінка залишила після себе найкращі спогади. Августин Штефан з великою любов'ю писав про неї: «Ця середнього росту, повної круглої постаті, каштанового волосся і бурих очей, лагідної і скромної вдачі, добра і ощадна господиня була гостинна і толерантна...»⁵.

Її передчасна смерть 13 березня 1936 р. від злоякісної пухлини вуха була великою трагедією для Августина Волошина⁶. «Ірина Волошин, – пригадувала одна з вихованок, – постійно дбаючи про інших, не звернула належної уваги на застуду вуха і несподівано померла після двох днів важкої хвороби. Велелюдна панахида за видатною громадською діячкою жіночого руху та просто милосердною жінкою відбулася в Ужгородському кафедральному соборі. Від різних організацій та діячів краю було півсотні вінків із синьо-жовтими стрічками. Усіх до сліз зворушували двадцять двох дівчаток, які стояли при гробі названої мами»⁷.

Президент Чехословацької республіки Т. Масарик надіслав Августину Волошину лист, у якому висловлював щире і глибоке співчуття з приводу важкої втрати. Документи з цього приводу опублікувала у своїй монографії відома чеська дослідниця життя і діяльності А. Волошина Тетяна Беднаржова. Наведено їх: «Лани, 31 березня 1936. Шановний пане директоре, Пан президент Т. Г. Масарик згадав Вас, коли довідався про смерть Вашої дружини, і прохав мене, аби я передав Вам його глибоке співчуття. З пошаною секретар». Того ж дня А. Волошин подякував за співчуття: «Шановний пане президенте! За висловлене співчуття до мого горя, викликаного смертю моєї дорогої дружини, прошу прийняти мою сердечну подяку. Вам відданий і вдячний Монс. Августин Волошин, директор»⁸. Некрологи про смерть дружини А. Волошина надрукували усі тогочасні газети Чехословаччини. Він теж повідомляв про це від свого імені: «Переїнятий глибоким жалем та здаючись на св. волю Божу повідомляю, що найдорожча моя Дружина Ірина Волошинова рожд. Петрик в 59-ім році життя 40-ім супружжя, заосмотрена св. Тайнами по

півночі дня 13-го березня 1936 р. упокоїлася в Господі. Похорон тлінних останків Дорогої мені Дружини відбудеться дня 15. Березня по полудні о 16 год. В ужгородській греко-католицькій кафедральній церкві. Заупокійна Служба Божа відправиться дня 14. Березня о 8 год. В тій же кафедральній церкві. Найбільшу приязнь і любов до Покійної окажемо молитвами за її душу. Ужгород, дня 13. Березня 1936. Монс. Августин Волошин, управитель учительської семінарії»⁹.

Августин Волошин разом з дружиною виховували двадцять двох дітей. Одною з них була Анастасія Халахан, яка, як і інші вихованці приватного сиротинця, називала А. Волошина батьком, а Ірину Петрик матю. Саме завдяки А. Халахан вдалося зберегти від руйнування місце поховання Ірини Волошиної. Відомий закарпатський журналіст і популяризатор науково-культурної спадщини А. Волошина О. Гаврош записав і опублікував її спогади у своїй книзі: «... 79-річна ужгородка Анастасія Халахан веде мене на могилу своєї «мамки». Саме тут, на території Закарпатського музею архітектури і побуту, похована Ірина Волошиної. Колись це був відомий греко-католицький цвинтар, де знаходили спочинок церковні діячі. Але в 1960-1970 роках на цьому кладовищі під Ужгородським замком вирішили зробити скансен. Тепер тут – старі хати, корчма, млин та церква. Усі могили були зрівняні із землею. Щоправда, перед знесенням надмогильних плит дали оголошення в газету: хто має тут родину, може забрати небіжчиків на інший цвинтар. Однак ім'я Волошина в той час було під чи не найбільшим прокляттям комуністичної влади. Годі було мріяти про вшанування пам'яті його дружини.

За крайньою хижкою під солом'яною стріхою ми деремося різко вгору. Я притримую стареньку жіночку. Нарешті ми опиняємося перед шістьма хрестами, що стоять на самому краю валу, за яким уже займаються замкові мури. Саме таке околице розташування і врятувало кістки цих людей від посягання на їхній спокій. Надмогильних плит, ясна річ, уже нема. Їх, подекуди, використали під час чергового соціалістичного будівництва в Ужгороді. Натомість на могилі дружини Августина Волошина стоїть блаженський металевий хрест. Пані Анастасія на хвилю заговорила. Власне, якби не вона, цієї могили і не відшукали б. Пані Анастасія запам'ятала місце ще від часу похорону в 1936 році»¹⁰.

(Далі буде)

⁵ Штефан А. Августин Волошин Президент Карпатської України. Споми. С. 38.

⁶ Свобода. 1936. 13 березня.

⁷ Гаврош О. Нескорена Карпатська Україна. Тернопіль: Богдан, 2019. С. 81-82.

⁸ Беднаржова Т. Названа праця. С. 162, 163.

⁹ Там само. С. 163.

¹⁰ Гаврош О. Названа праця. С. 76-77.

Марія ПОРОХ, членкиня Клубу інтелігенції та РО «Просвіта»

НАСОЛОДА ДЛЯ РОЗУМУ, ДЖЕРЕЛО ДЛЯ СЕРЦЯ...

24 квітня 2024 року концертний зал Косівської школи мистецтв зібрав чималу аудиторію людей – письменників, художників, членів Клубу інтелігенції ім. І. Пелипейка, РО «Просвіта», бібліотекарів, учнів та викладачів Косівського ліцею ім. І. Пелипейка, представників влади на творчу зустріч з поетом-ліриком із Херсонщини, художником, лауреатом Національної премії України ім. Тараса Шевченка Анатолієм Кичинським.

Анатолій Кичинський уже вдруге відвідав Косівщину. Перша зустріч з творчою інтелігенцією, на яку поет прибув разом із головою обласної організації Національної спілки письменників України Євгеном Бараном, відбулась 29 листопада 2023 року у світлиці Косівської центральної міської бібліотеки, де презентував свою книжку «Сотворіння світу».

Сьогоднішня зустріч – знайомство зі збіркою вибраних віршів «Жива і скошена тече в мені трава», виданої цього року у відомому видавництві «А-БА-БА-ГА-ЛА-МА-ГА» нашого земляка з косівської землі Івана Малковича.

«Ця книга ввійшла до серії «Українська Поетична Антологія», вона об'ємніша за попередню, видану в 2018 році, і розширена за рахунок нових віршів. А найцікавіше те, що збірка, яка вийшла понад п'ять років тому, із серії, що скорочено називається УПА, була блакитного кольору, а цього року – зелена. І

я собі думаю: може, це й символічно, – поділився Анатолій Іванович.

Імпреза розпочалась звучанням пісні «На відстані сльози» на слова А. Кичинського у виконанні відомого українського співака і композитора Павла Дворського, яка протягом довгого часу звучала в ранковій програмі на українському радіо в Австралії, чим і гордиться поет.

Модератор заходу – Василь Шкурган – письменник, голова Косівського осередку Національної спілки письменників України, представив аудиторії колегу-літератора.

Василь Іванович коротко зупинився на віхах життєвого і творчого шляху Анатолія Кичинського – поета, журналіста, лауреата багатьох престижних премій, фольклориста, художника, члена Асоціації українських письменників, Міжнародної асоціації письменників і публіцистів, почесного члена Національної спілки художників України, почесного громадянина Херсона, автора популярних пісень, які виконують відомі співаки Марія Бурмака, Сергій Лазо та Павло Дворський.

«Щиро вдячний за запрошення на Косівщину, яка вразила мене своєю чарівною красою, привітними людьми, з якими цікаво і просто спілкуватися.

(Продовження на 10 с.)

*Анатолій Кичинський читає свої вірші.
Зліва Василь Шкурган — модератор заходу.*

*Учасники зустрічі. Зліва направо: Любов Чупринчук,
Марія Порох, Анатолій Кичинський, Аделя Григорук.
Позаду — Мирослав Радиш, Василь Шкурган,
Микола Близнюк, Василь Павлюк, Володимир Довгун,
Оксана Довгун, Роман Кабин, Мирослав Лазарук,
Галина Тимофійчук.*

НАСОЛОДА ДЛЯ РОЗУМУ, ДЖЕРЕЛО ДЛЯ СЕРЦЯ...

(Продовження з 9 с.)

Горджуся тим, що на першій зустрічі мав можливість зустрітися з давніми знайомими: письменником Миколою Близнюком та колишнім директором біосферного заповідника «Асканія-Нова», земляком Віктором Гавриленком. Сьогодні радію, що на мою зустріч завітали Мирослав Лазарук – письменник, головний редактор «Буковинського журналу», Галина Герасим'юк – дружина мого друга, відомого поета Василя Герасим'юка», – розпочав свій виступ Анатолій Кичинський.

Яскравим, цікавим, насиченим багатьма фактами був виступ поета. А.Кичинський ділився з присутніми спогадами про рідний таврійський край, селище Преображенка Чаплинського району, в якому народився (люди сусідніх сіл називали його Варшавою, бо більшість мешканців мали прізвища з суфіксами -ськ, -цьк, багато було поляків, представників української шляхти. Говорив про Херсон, в якому жив і видавав свої твори до повномасштабного вторгнення росії, розповідав про земляка Миколу Куліша – представника українського розстріляного відродження, який народився в Чаплинцях, про книгу «Сотворіння світу», яка стала для нього реліквією. Особливо зворушила і схвилювала всіх учасників зустрічі розповідь про виняткової сили духу, надзвичайно вольову особистість, талановитого поета, лауреата Шевченківської премії – Володимира Забаштанського, який у неповних вісімнадцять став інвалідом – він втратив зір й обидві руки.

Розповіді поета перепліталися з мелодійним, променистим та задушевним читанням віршів, цікавими відповідями на запитання, переглядом репро-

дукцій живописних картин. Звучання його пісень в аудіозаписі також не залишили байдужими жодного відвідувача імпрези. Зазначу, що Анатолій Іванович зумів поєднати в собі талант літературний з талантом живописця. Свій поетичний хист А. Кичинський шліфував, навчаючись на Вищих літературних курсах, а як художник формувався самотужки. В живописі він відомий як автор настроєвих пейзажів та натюрмортів, які знаходяться у приватних колекціях не лише в Україні, а й за її межами.

Любов Чупринчук, поціновувачка поезії Анатолія Кичинського, прочитала декілька вибраних віршів із нової його збірки.

Сподобалась, припала до душі поезія Анатолія Кичинського не тільки поважного віку учасникам зустрічі, але і юним – ліцеїстам-старшокласникам, яких приємно було бачити на презентації.

«Оптимізм не полишає – дуже вірю в нашу Перемогу. Для мене сьогодні важливим є три слова, які я повторюю дуже часто, де б не був: якнайшвидшої української Перемоги», – каже Анатолій Кичинський.

Наприкінці поет подякував присутнім за увагу, особисто Христині Хім'як та Вікторії Намистюк за мультимедійний супровід, а учасники зустрічі мали змогу придбати книжку та репродукції живописних картин з автографом А.Кичинського, зробити спільне фото на згадку про цей незабутній захід.

Прощаючись після приємного спілкування, всі щиро побажали поету здоров'я, творчих успіхів. А ще – й надалі захоплювати своїми творами українського читача.

Світлини авторки

Автограф-сесія. Зліва направо: Анатолій Кичинський, Оксана Довгун, Аделя Григорук, Ольга Сав'юк.

З колегами-літераторами. Зліва направо: Мирослав Лазарук, Аделя Григорук, Анатолій Кичинський, Василь Шкурган, Василь Гостюк.

Іван РЕБОШАПКА

УКРАЇНІСТИКА БУХАРЕСТСЬКОГО УНІВЕРСИТЕТУ – ОДНА ЗІ СКЛАДОВИХ РУМУНСЬКОЇ ФІЛОЛОГІЇ (ХСІХ)

Літературознавство.

39. Дослідницькі напрямки.

18. Українсько-румунські зв'язки
періоду літературного бароко

(Продовження з № 358)

Про Григорія Сковороду в Румунії найбільше написала Магдаліна Ласло-Куцюк. Сковорода, поряд з іншими почерговими літературознавчими осмислюваннями, був об'єктом її ціложиттєвого зацікавлення (= факт, гідний окремої монографії), зматеріалізованого виявленням у Бібліотеці Румунської Академії кількох рукописів Григорія Сковороди (див.: M. Laszlo, *Câteva din scrierile lui G. Skovoroda, aflate în bibliotecile din România* // «Romanoslavica». – XII (1965). – Р. 243-248), плідними розшукуваннями в архівах Бухареста і Ясс матеріалів про зацікавлення Сковородою румунських вчених, на основі чого постала її докторська дисертація широкого «діапазону» про румунсько-українські відносини кінця ХІХ – початку ХХ століть, розпочата під науковим керівництвом академіка-професора Бухарестського університету Тудора Віану, а після його смерті довершена під науковим керівництвом професора Клузького університету Лівія Русу. Дисертацію авторка перетворила на спецкурс для студентів-україністів ІІІ і ІV курсів Факультету слов'янських мов Бухарестського університету (Lector dr. Magdalena Laszlo-Kučiuk, *Relațiile literare româno-ucrainene în secolul al XIX-lea și la începutul secolului al XX-lea. Curs special* (Centrul de Multiplicare al Universității din București, 1974), в якому корисним для нашої теми є розділ лекція «Alexandru Hajdeu și Grigori Skovoroda», яку Магдаліна Ласло-Куцюк постійно переглядатиме, і свої нові відтинювання почергово (майже регулярно) друкуватиме переважно в «Нашому голосі» та, принагідно, в інших публікаціях СУР. Як правило, у представленнях сквородинівських творів, Магдаліна Куцюк подає наукові підходи та «ключі» до їх розуміння/сприйняття.

Намагання Магдаліни Куцюк якомога повніше висвітлити мистецьку сутність Григорія Сковороди підтверджує велике число надрукованих нею сквородознавих статей: «Гоголь і Сковорода» («Наш голос» № 120-121), і багато інших, почергово друкованих у «Нашому голосі» та в інших публікаціях СУР-у.

Не вичерпно (що становило б окрему монографію), а вибірково подам статейні підходи й «ключі» до аналізу конкретних творів Сковороди.

У статті «Байки Сковороди як притчі» («Наш голос», ч. 141, 2006) вона обстоює думку, що байки Сковороди – це, як сам автор їх називав, «подобія» чи «символи», за допомогою яких він «не збирався критикувати існуючі порядки», а в «дусі свого улюбленого апостола Павла, закликав до підкорення владі», вважаючи, що «велике число тих, які мають дворянські титули й церковні чини, не мають морального права займати керівне становище, тому що «роблять «несродну» для них працю». Отож, критика Сковороди «не соціальна, не політична, а психологічна й етична», його байки «можна скоріше всього прирівняти до євангельських притч і парабол». Даний погляд авторка підтверджує конкретним аналізом байок «Сова і Дрозд», «Змія і Буфон», «Щука і Рак», «Стара і Гончар». Конкретний аналіз вперше опублікованого 1961 р. вірша «Про Святу Вечерю або про вічність» («Наш голос», ч. 144, 2006) – це явний доказ того, наскільки «зашифрований» біблійними символами ідейний зміст даного твору (зауваження можна поширити на всю поетичну творчість Сковороди) і яку широку джерельну базу в деталях використовує Магдаліна Куцюк (антична філософія, гностичні Євангелії, контекст всієї творчості Сковороди тощо), щоб «розшифрувати» ідею вірша шляхом її ідентифікації у використаних автором символах. Християнський сценарій Святої Вечері, підсумовує дослідниця, має найбільше аналогій з гностичним Євангелієм від Луки, оскільки із християнського сценарію Святої Вечері випливає, що віруючі мають можливість з'єднатися з Христом жестом споживання Його тіла, символізованого хлібом, та крові, символізованої вином, що Сковорода, твердить авторка, «інтерпретує протилежно», звертаючись до Ісуса Христа словами: «Тілом ти відчуваєш хліб і вино, але розум бачить те, що сховане під виглядом плоті – самого Бога».

(Продовження на 12 с.)

УКРАЇНІСТИКА БУХАРЕСТСЬКОГО УНІВЕРСИТЕТУ – ОДНА ЗІ СКЛАДОВИХ РУМУНСЬКОЇ ФІЛОЛОГІЇ (ХСІХ)

(Продовження з 11 с.)

Зв'язок аналізованого вірша з гностичною Біблією авторка вбачає в тому, що остання писалась, щоб виправдати Юду, який не продав Христа заради грошей, а навпаки, виконав Його волю позбутися «людини» (тіла), яка тримає Його «уположенням у тюрмі плоті». Те саме просить Сковорода від Христа: «Якщо втіхи плоті втечуть від мене, Ти будь моєю насолодою. І ти будеш нею, якщо мене сповниш світлом». Ідея вірша така: смерть – це можливість повністю розчинитись у божественному раю, ідея, яка зустрічається у псевдо-Діонісія Ареопагіта, а її початок – у гностичних Євангеліях.

Заслугує уваги виявлення Магдалиною Куцюк сутності Сковороди як міфотворця (див. її статтю «Життя як буремне море»//«Наш голос», ч. 148, 2006), оскільки між 14-ою і 29-ою піснями «Саду божественних песней» автор здійснює між Старим і Новим Завітами перефігурацію та ідентифікацію образів (образи Старого Завіту, як виражається він, є прообразами Євангелія), а цим способом Сковорода виявляє «модерність свого міфотворчого мислення», синхронізуючись із сьогодинішнім літературознавством, зокрема з Нортропом Фраєм, автором книги «Біблія і література», який вважає їх ідентичними на символічному рівні. Аналіз авторки зосереджений на цих двох піснях і в площині наявності мотиву життя як бурхливого моря (див. статтю з цим же заголовком, «Наш голос», ч. 148, 2006) в Ціцерона, Овідія, у Святому Письмі та у згаданих піснях. У порівняльному плані розглянутий мотив звеличування кристалів (стаття Магдалини Куцюк з цим же заголовком//«Наш голос», ч. 152, 2007) у творі Сковороди «Навоз і алмаз» та у творі Ефраїма Лессінга «Натан Мудрий». Міфотворчим зразком вважає Магдалина Куцюк і діалог Сковороди «Алфавіт або буквар мира» (стаття Магдалини Куцюк «Розумна Мінерва»//«Наш голос», ч. 139, 2006), в якому ідентифікує язичницьку античну богиню Мінерву з Ісусом Христом на основі знайденого ним виразу «інвіта Мінерва», який має значення «проти волі Мінерви». Вираз сподобався Сковороді, бо він містко підсумовує улюблений автором тезис: якщо з народження не маєш покликання, то не присвячуєся праці, яка тобі не підходить, бо не матимеш благословення.

Сковорода називав античну міфологію прадавнім богословством, давньою теологією (хоча в античних богів не вірив), й один з його засобів міфотворення –

це уподібнення біблійних образів до міфологічних, через що спроби розкриття символічного значення завдають дослідникам чимало клопотів. «Біблія для Сковороди, – зауважує Магдалина Куцюк, – це глобальна книга (без історичного підґрунтя), символічний ключ до всесвіту», і його цікавлять біблійні фабули, щоб проповідувати своє вчення, мати «можливість моральної інтерпретації або аналогічно-містичного перенесення змісту (її) книг».

У ряді інших статей, як «Аскетичні архангели» («Наш голос», ч. 143, 2006), «Потоп зміїний» («Наш голос», ч. 127-128, 2005), «Про помилковий переклад у творах Сковороди» («Наш голос», ч. 137-138, 2005), «Убогий жайворонок» («Наш голос», ч. 122-123, 2004) й інших навіть добре обізнаній з античною літературою та філософією, з новітніми літературами, з Біблією та її інтерпретаціями й ін. Магдалині Куцюк нелегко довелося проводити сквородинівські образні ідентифікації та знаходити «ключі» до символічного проповідування Сковородою свого вчення.

Проблемні розвідки Магдалини Куцюк – це наче розпочате будівництво чогось, і будівничий, хоча безперестанно «ламав» собі голову, у момент накопичення напрацювань вагається, яким способом йому поступати, щоб завершити замислене. Отож, після напружених зусиль «розшифрувати» Сковороду, Магдалина Куцюк попадає в подібний стан, коли заявляє: «Григорій Сковорода – одна з найблис-кучіших постатей української культури».

Про Сковороду-філософа досі було сказано багато. Не зашкодить, однак, подати інші деталі, підкреслювані Магдалиною Куцюк.

Настільки оригінальна і містка поетично-мислительська творчість Сковороди, відзначає Магдалина Куцюк, – це результат його фантазії, яку він досягнув навчанням у Києво-Могилянській академії. Стосовно жє закордонних подорожей Сковороди, відвідування ним багатьох країн, ознайомлення із західною культурою і цивілізацією, слухання лекцій в іноземних університетах, контакти з видатними особистостями тощо, описаних «в найкращій сучасній біографії Сковороди» (1972) Леоніда Махновця, Магдалина Куцюк у своїй статті «Закордонні мандри Григорія Сковороди» («Наш голос», ч. 130, 2005), як сама зізнається, «намагається більш критично розглядати існуючі твердження». Виходячи з того, що професор Харківського університету Ф. О. Зеленогородський, основуючись на написаній (1796 р.) Михайлом Ковалинським біографії (в якій «значно звузив коло

мандрів» Сковороди), у 1894 р. «поклав під сумнів цю справу», Магдалина Куцюк пише, що Сковорода побував в Угорщині, коли міста Пешт і Буда (потодішньому – Офен) ще були відокремленими, а з тамтешнього університету «вже не було сліду». Відвідав він Пресбург (сьогоднішня Братислава), місто, яке мало значення «воєнне (було фортецею) і політичне, ніяк не культурне». «Для обговорення залишається тільки Відень», який «наприкінці XVIII ст. був обложений турками». Сумнівається Магдалина Куцюк і в тому, що Сковорода три роки вчився в німецькому університеті міста Галле та що він, мовляв, побував і в Італії. Вона вповні згідна з Ф. О. Зеленогородським, що Сковорода «мало знав сучасних йому ідей», «ніде не згадує» французького енциклопедиста Дідро, філософів Вольтера і Руссо. Зацікавився єдиним німецьким письменником Августом Бюхнером, «який був філологом, а не філософом». Отож, «захопленість греко-римськими філософами Платоном й Арістотелем врятувала його від впливу французького матеріалістичного мислення XVIII століття», а «розуміння того, що «істина безначальна», «врятувало його від релігійного фанатизму».

Дальшу спробу Магдалини Куцюк окреслити самотність українського мислителя знаходимо в її статті «Григорій Сковорода у колі філософів» («Наш голос», ч. 113-114, 2003), в якій вона твердить, що за формою діалоги Сковороди можна віднести до традиції платонівських діалогів, а за змістом – «скоріше до релігійної психології», визначеної американським філософом Вільямом Джеймсом. Вона поділяє думку Леоніда Ушкалова, який розглядає Сковороду в контексті українського «барокового богомислення», погоджується з Л. Махновцем, що в «Потопі зміїному» наявне ідеалістичне положення Платона про дві натури світу – матеріальну і духовну, чи «матерію» і «форму», рушійним началом будучи «форма», ідея – світ – це лише «переходящая тень ідей».

Розрізнення Сковородою «макрокосмосу» і «мікрокосмосу» зустрічалося ще в античних філософів, але «було підхоплене т. зв. філософією природи XVI ст., зокрема знаменитим лікарем і мислителем Парцелієм, який уподібнював світ до людського організму у великому масштабі, а людину вважав світом у малому масштабі». З Парцелієм, зауважує Магдалина Куцюк, Сковороду ніхто не порівнював. До Спінози, вважає вона, Сковороду «не можна наблизити», як це робила викладачка Харківського університету Олександра Єфіменко. У поданому Михайлом Ковалинським списку улюб-

лених авторів Сковороди знаходимо імена авторів-представників символічного чи аналогічного читання Біблії Климента і Максима Ісповідника, але Куцюк твердить, що цей спосіб Сковорода запозичив «від улюбленого єврейського мислителя Філона Олександрійського». Далі відзначає вона, що Сковороду «ніхто не порівнював» з видатним філософом XVII ст. Блезом Паскалем, «з яким душевною структурою і проблематикою Сковорода мав багато спільного» (розчарування в точних науках; сум Паскаля і «скука» Сковороди; діалектний спосіб мислення; незадоволення світом і втеча від людей; «істина безначальна»; праця повинна бути «сродною», відповідною людині й ін.).

Сковороду можна порівнювати й з іншими філософами, скажімо, із Сенекою, якого він формою і темами тісно наслідував у своїх листах, що є тісними паралелями: лист Сенеки «Про час», адресований молодшому Луцілю, і лист Сковороди (7.II.1763) про уміле використання часу, адресований його найулюбленішому учневі (молодшому, як і Луцілій) Михайлові Ковалинському (див. також: Іван Ребошапка, *Актуальність сквородинського наслідування повчань Сенеки* // «Наш голос», ч. 166, 2008), подібне наслідування Сенеки у листі Сковороди про користь читання книжок (див. також: Іван Ребошапка, *Читання книжок – велике наше блаженство* // «Наш голос», ч. 167, 2008). Темі виховання, розроблені в його листах до Михайла Ковалинського, Сковорода присвятив і діалог «Благородний Еродій», який постав на основі комедії латинського письменника Публія Теренція «Адельфи», в якій мова йде про «добре народження» (успадкування дітьми добрих рис від батьків), що є дуже близьким до концепції Сковороди про «сродну працю» (див. статтю М. Куцюк, *Теренцій або проблеми виховання* // «Наш голос», ч. 118-119, 2004). Як і Д. Чижевський раніш (1931 р.), творчу індивідуальність Сковороди Магдалина Куцюк висвітлює у статті з тим же заголовком, «Гоголь і Сковорода» («Наш голос», ч. 120-121, 2004).

Темою «Розвідки Александра Хаждеу про Григорія Сковороду», як впливає зі всього досі вказаного, Магдалина Куцюк постійно цікавилася.

Нові деталі теми, що визріли в останньому життєвому періоді авторки, наявні в її статті *Олександр Хаждеу – дослідник спадщини Григорія Сковороди*, надрукованій у материковій публікації МАГІСТЕРІУМ. Випуск 8. ЛІТЕРАТУРОЗНАВЧІ СТУДІЇ, в якій наведено самотні риси мистецького статусу Сковороди і їх сприйняття/оцінення Александром Хаждеу.

(Далі буде)

Алла АНТОФІЙЧУК

ДО ПРОБЛЕМИ ВИВЧЕННЯ ЧАСТИН МОВИ НА УРОКАХ УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ

Вивчення частин мови передбачає осмислення учнями лексичного значення, граматичних категорій, особливостей словотворення та синтаксичної функції кожної з них. Виокремлення й характеристика цих ознак лежить в основі розмежування частин мови.

Здобуті раніше знання з лексикології й словотвору уможливають повне, глибоке розкриття особливостей кожної частини мови, специфіки їх функціонування в усних та писемних текстах різних жанрів і стилів.

У формі короткої розповіді з використанням презентаційних матеріалів учитель може подати відомості про частини мови та принципи їх розмежування на основі чотирьох вищевказаних ознак (лексичного значення, граматичного значення, особливостей словотворення, синтаксичної ролі).

Насамперед учні повинні розуміти, що лексичне значення слова – це здатність позначати те, що нас оточує: предмети (*стіл, писанка, книга*), особи (*вчитель, батько, однокласник*), ознаки предметів та осіб (*дивовижний, блакитний, мудрий*), дію (*вчитися, читати, мріяти*), ознаки дії (*впевнено, весело, по-дружньому*), число (*сім, дванадцять, сто*).

Варто звернути увагу учнів на те, що, окрім лексичного значення, словам притаманні й граматичні значення, а саме рід, число, відмінок, вид, час, особа та ін. До прикладу, слову *вишиванка* притаманні граматичні значення роду (жіночий), числа (однина), відмінка (називний); слово *незламний* має граматичні категорії роду (чоловічий), числа (однина), відмінка (називний); слово *переможемо* володіє такими граматичними значеннями: виду (доконаний), часу (майбутній), числа (множина), особи (перша).

Учитель повинен наголосити на тому, що в українській мові немає лексичного значення, яке не було б граматично оформлене та класифіковане. Розуміння слова як системи реальних значень нерозривно зв'язане з поняттям граматичних форм і значень слова. А отже, слово – це внутрішня конструктивна єдність лексичних та граматичних значень.

Взаємодія лексичних і граматичних значень, багатаспектний зв'язок лексики, словотвору, граматики зумовлюють під час класифікації слів врахування їхніх словотвірних особливостей. Кожна частина мови має свої, характерні для неї, способи словотворення. До прикладу, для іменників характерні суфіксальний (найбільш вживаний), префіксальний, префіксально-суфіксальний та безафіксний спосіб творення; для дієслів – префіксальний спосіб, для числівників – спосіб складання основ.

Під час виокремлення частин мови враховують синтаксичну функцію кожної з них. Так, іменник найчастіше виступає в реченні підметом або додатком, дієслово – присудком (хоча інфінітив – початкова (незмінна іменна форма) – може бути будь-яким членом речення), типова синтаксична роль прикметника – означення чи іменна частина складеного присудка, прислівника – обставина, головний член односкладного речення (рідше означення) тощо.

Отже, в українській мові є **10 частин мови**, які виокремлені на основі потлумачених вище чотирьох критеріїв:

6 самостійних (або **повнозначних**) (серед них 4 іменних): іменник, прикметник, числівник, займенник, дієслово, прислівник; **3 службових**: прийменник, сполучник, частка; **окрема** – вигук.

Самостійні частини мови називають предмети, вказують на їхні ознаки, кількість, дію. Головна ознака самостійних частин мови у тому, що вони мають лексичне значення, граматичні категорії та виконують синтаксичну функцію. Службові частини мови слугують для зв'язку слів у реченні та словосполученні, для надання різних емоційних відтінків членам речення, для творення нових слів і форм слів. Окрема частина мови – вигук – виражає емоції, волевиявлення, етикетні формули, імітації звуків тварин і явищ природи.

Для закріплення теоретичної навчальної інформації пропонуємо низку вправ на основі художніх текстів Івана Ковача.

Вправа 1.

Прочитайте фрагмент новели Івана Ковача. Випишіть з другого абзацу художнього фрагмента у дві колонки самостійні та службові частини мови. Поясніть, за якими ознаками їх розрізняють.

Дід Василь жив на малій вулиці, **неподалік** церкви. Як лише задзвонять дзвони, він уже хреститься. Каже, що коли до церкви не ходить, то хоч перехреститься – Богові шану віддасть. І цим нікому зла не вчинить. Стомлені очі прикриваються повіками і тричі падає хрест на його груди. І знову береться за роботу, ніби набравши нових сил. А на ділі, дід смерті боїться, і тому хреститься. Боїться, бо не знає, який той світ. Ніхто ще звідти не вернувся. Як не вернулися ні його три сини та баба Василя. Моторошна тривога обіймає його, коли подумає про синів.

Росли, росли, сил набиралися, прийшла війна і забрала їх із собою, кудись повела і вісточку про них жодної не дала. Про трьох синів, як дубів. Пізно після війни, коли всяка надія пішла шкереберть, взяв і поховав їх, аби було до кого на цвинтар ходити. Самообманювався й тоді, коли женив їх. Разом усіх трьох. І в його дворі забили бубни, а наряд завеселився. А потім в ями поклав по курагові, покликав попа і грібників: піп заспівав, а грібники прикрили глиною ями, заткнули хрести... Дід Василь і баба Василя на мить подумали, що воно так і є: ховають синів. Трьох синів, як дубів. Цим вони збагатили себе, зробили своє життя повнішим, упокорили жагуче биття сердець. А життя повело їх далі розбурханими хвилями. Жили і трудилися, доньок повіддавали, щоб внуків надбати. Того лише і жаліли, що ім'я переведеться (І. Ковач).

❖ До якої частини мови належить виділене слово – самостійної чи службової? Відповідь обґрунтуйте.

❖ Прочитайте речення з новел письменника: **Навколо** нього вишиті червоні рушники буяли полум'яними голубами («Сині Марійчині очі»); **Навколо** була чорна ніч («Повернення»). Якими частинами мови є виділені слова?

Вправа 2.

Прочитайте фрагмент новели. Підкресліть у ньому слова, що вказують на ознаку предметів, осіб та явищ. Окремо випишіть ті, що вжиті в переносному значенні.

Деся у порепаних іржею, скам'янілих кістках моїх віяв духмяною духотою коричневий вітер.

Стежкою гналась сріблиста завірюха, вмошувалася в лисозжареному вітті дерев. Я метнувся жагучим ривком у шпильчасто-болючу темряву, що проривалась в бісики очей моїх чорно-блискучим лезом вогкого до сп'янілості крицевого кинджала. Деся у кухні мати товкла маленьким молотком маснисті горіхи, молола їх на дрібненькі, дрібненькі крихітки, змішувала зі сніжистим цукром та обсипала маком, мов пісочком кавовим... Бузкові її зморшки зашарілись холодною каламуттю крові, а **лелека** скажено скрекотав своїм дерев'яним дзьобом, дощицями лопотав у небесні бубни, гадуючою шиєю ковтав кошлате повітря, наче солодку до нестями отруту... Мати поливала криничною водою згорілі червоні троянди. Піт стікав скронями солоною блакитно-сірою тишею, аж переливався. Далеч пашила пожовклим листям виноградним, що тьмяно вибухало в незбагненого кольору маминих зіниць. Вікна малилися шорстким незгасним обрієм, розрослим довжелезною скатертиною кудись у гладку розкішну безконечність. Глиняним мамалижаним місяцем вмирили смагляві солов'ї, зсугулені на звуглому гіллі калини (І. Ковач).

❖ Знайдіть у тексті слова, на позначення ознак-кольороназв. Поміркуйте, яку стилістичну роль вони відіграють у наведеному фрагменті.

❖ Поясніть правопис слів на позначення відтінків кольорів.

❖ Яку роль виконують слова на позначення ознак у складі порівняльних зворотів?

❖ Підберіть синоніми до виділеного слова. Як у вашій місцевості називають лелек?

Вправа 3.

Із запропонованого художнього фрагмента випишіть службові частини мови. Встановіть їх функції в реченні, послугуючись запропонованою підказкою. Визначте, якими частинами мови є виписані слова

Підказка

Прийменник разом з відмінковими закінченням іменників, займенників, числівників виражає відношення між словами; вживається лише з непрямыми (усіма, крім називного) відмінками.

Сполучник служить для зв'язку членів речення та частин складного речення.

Частка надає слову чи реченню додаткових відтінків; бере участь у творенні нових слів та форм слів.

(Продовження на 16 с.)

Літературно-культурний календар „Нашого голосу”

ТРАВЕНЬ

2 травня

• 92 роки від дня народження Івана Семеника (1932-2021) – публіциста, доктора філософських наук, колишнього викладача української літератури на українському відділенні Клузького університету ім. Бабеша Бойоя.

3 травня

• 39 років від дня народження Штефанії П'єстріану (1985) – редактора часопису «Curierul ucrainean».

• 5 років від дня смерті Василя Баршая (1943-2019) – українського поета.

9 травня

• 49 років від дня смерті Дениса Онищука (1901-1975), українського письменника, перекладача, педагога та культурного діяча.

18 травня

• 117 років від дня народження Ірини Левинської (1907-1990) – української письменниці.

29 травня

• 89 років від дня народження Івана Ребошапки (1935) – фольклориста і літературознавця, редактора літературного журналу українців Румунії «Наш голос», доктора філологічних наук, почесного професора Бухарестського університету та Чернівецького національного університету ім. Юрія Федьковича, гостьового професора Університету Альберти (Канада, 1992-1993), члена Наукового товариства ім. Тараса Шевченка (Париж).

ДО ПРОБЛЕМИ ВИВЧЕННЯ ЧАСТИН МОВИ НА УРОКАХ УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ

(Продовження з 15 с.)

Баба Полага дала сина війні. Від нього прийшла єдина вістка. Сусіди кажуть, що це не від нього. З жалем охоплюють поглядом добру бабу Полагу. Знають, що їй вже нічого не зрозуміти. Радіють, що вона далі жде сина. Це ж єдиний її обов'язок. Це не стареча примха. Вона пожде його... Дасть Бог, вернеться. З фотографією та звісткою в пазусі баба Полага щаслива і надійна. Вона вивчила стежку в Горондійку не розумом, а кров'ю.

Прошли роки... Продзвеніла війна горем-лихом. Відбудувалося життя у мирні післявоєнні дні. Баба Полага цього не помічала. Їй бракувала крихта зі свого тіла. Без неї їй гріх помирати. Майже лиш це і тримало її на світі. Віра в повернення сина, єдиного сина.

Баба Полага рано-вранці бере торбу і прямує стежкою в ліс. Надворі мороз розноситься силою, погрозою. Цуркий мороз б'є її в щок, закутані в шерстянку.

Вона знаходить серед заметів своє місце. Білий простір скуповджується в її очах хижим звіром. Але їй не боятися світла. Їй боятися літаків, того неможливого гулу.

Баба Полага простелює валянку і сідає під здровенним **буком**. Утома падає на неї тягарем. Очі

заплющуються, втихомирюються. З часом баба Полага деревіє, ціпеніє під розвіяним буком. Її серце застигає, тільки вона цього не помічає. Обвита, як клунок, баба Полага переймається смертю, як довгожданим щастям (І.Ковач).

❖ Поміркуйте, яка службова частина мови бере участь в оформленні порівняльних зворотів?

❖ Потлумачте виділене слово. Яка це частина мови? Яку синтаксичну роль це слово виконує у цьому фрагменті?

❖ Пригадайте, що таке метафора. Випишіть з тексту 3 метафоричних сполуки.

Засвоєння засадничих аспектів морфології потребує осмислення теоретичних відомостей і водночас ретельного лінгвістичного аналізу слів, різних за частиномовною приналежністю, у текстах різних стилів. З огляду на це доцільно використовувати проєктні технології навчання, поглиблено вивчати цю проблему на факультативних заняттях і в гуртковій роботі. Для здійснення учнівських науково-дослідницьких проєктів пропонуємо такі теми: «До проблеми розмежування частин мови», «Стилістичні засоби морфології», «Стилістичне використання засобів словотвору в художніх текстах».

Корнелій ІРОД

Весела божевільня I

Якщо почуєте в Бухаресті слова *дурдом* або *психушка*, вони синоніми *божевільні* й стосуються тільки **Центральної лікарні № 9 імені професора д-ра Ґеорґе Марінеску**, що знаходиться на шосе Берчень. Вона на околиці міста, серед неосяжного подвір'я, власне, великого парку, який перетинають увсебіч, мов павутиння, безліч алей – асфальтовані чи вистелені дрібною галькою, – зв'язуючи між собою десятки будівель, що складають всім звісний шпиталь. Зовсім інше діло, якщо маєте на увазі **Балачанку, Соколу** чи **Маркуцу** або інші подібні «психіатрії», тоді обов'язково вживати повну назву, тобто – божевільня така-то.

Отож, *дурдом*, *психушка* або *божевільня* – ніяка інша лікарня, а тільки Бухарестська **Центральна № 9**.

Велика площа цієї лікарні обведена зі всіх сторін високим муром, в якому прорізані дві брами: велика, або парадна, перед адміністративним будинком, і «службова», призначена тільки для транспорту, тому тут немає хвіртки. А при великій брамі хвіртка – не хвіртка, а таки двері, тобто вхід у будиночок сторожа, а вже звідти, якщо пропускають, можна ввійти на подвір'я лікарні або, навпаки, вийти на вулицю. Іншими словами, **Лікарня № 9** – справжній замок, у який без дозволу сторожа не можна ні зайти, ні вийти.

У цій лікарні, у триповерховому будинку відділу «Неврози» пролежав я майже три місяці. Але не хвороба задержала мене там так довго...

Та перш за все, як потрапив я до божевільні?

То ціла історія. 1 березня 1962 року мене забрали на два місяці в армію й вирядили аж до Пятра Нямц. Там зустрілися 200 випускників Бухарестського університету 1960 року – філологів, юристів, геологів. Не знаю, як іншим, а мені цей стаж зовсім не сподобався, бо до 1 червня я повинен був здати до «*Editura tineretului*» переклад роману Юрія Збанацького «**Морська чайка**», а тепер, мабуть, не встигну. Ми з пані Клаудією Міліан Мінулеску спробували посунути на два місяці дату здачі рукопису, але видавництво не хотіло навіть чути про таке! Що мені робити? Розумієте? З'явилася страшна небезпека: перша моя книжка (нічого, що то переклад) могла не побачити світ! Я взяв роман до Пятра Нямц, сподіваючись, що у війську зможу ночами потроху працювати над перекладом. Я вставав у половині одинадцятої

(так гласить військовий регламент), але моя праця виявилася не дуже продуктивною. Крім мене, вночі приходив у читальний зал й Еміл Константінеску, майбутній президент Румунії; рік перед тим він закінчив юридичний факультет і готувався до вступного іспиту на факультет геології.

Демобілізувавшись у кінці квітня, я повернувся додому і взявся дуже серйозно за переклад «**Морської чайки**». Працював я день і ніч. Мене лякала ідея втратити появу першої моєї книжки. Лише хто знає, що означало в 1962 році надрукувати книжку, зрозуміє, чому я так накинусь на переклад. Дійшов до того, що спав не більше двох-трьох годин на добу. Правда й те, що було мені тоді неповних 25 років, але все ж таки недоспані ночі далися взнаки. Почалися страшні головні болі й – уявіть собі! – безсоння.

Певна річ, довго я не міг витримати такий режим. З роботи дали ще й безоплатну відпустку, і нарешті ледве-ледве закінчив я переклад роману Юрія Збанацького «**Морська чайка**» і здав рукопис у видавництво. І таки другого дня (за порадою друга, але й завдяки його хорошій рекомендації) ліг я в лікарню ім. проф. д-ра Ґеорґе Марінеску, іншими словами, у славнозвісну божевільню, або *дурдом*, але у відділ «Неврози», де лікують «панські хвороби» (як заздрісно називали невроз хворі інших відділів), яким керував чудовий невролог д-р Паул Кортес.

Пролежав я в божевільні майже три місяці. І не тому, що моя хвороба була надто серйозною. Після першого місяця і голова зовсім перестала боліти, і спав я вже, мов дитя після купелі. А пролежав стільки із зовсім інших причин.

Отже, ліг я в «Неврози». А лежали там уже з місяць переді мною кілька особливих пацієнтів, я сказав би, навіть спеціальних (зараз представлю їх вам). Настільки спеціальних, що доктор Кортес, через брак вільних ліжок, звільнив свій кабінет, щоб помістити їх, а сам переселився тимчасово в кабінет головної медсестри. А коли прибув ще і я, у перетворений на палату кабінет лікаря Кортеса тісно засунули ще одне ліжко, і таким чином став я колегою з тими чотирма пацієнтами, з яких «спеціальними» були лише три.

А хто вони?

Спершу – «спеціальні» пацієнти. Їх, кажу, було три. Один – Леоніда Йонеску.

(Продовження на 18 с.)

Весела божевільня I

(Продовження з 17 с.)

Велика шишка: генеральний секретар столичної народної ради (скоровжене буде), ранг міністра, тобто перший після мера Бухареста. Давній підпільник, у дружніх стосунках з Георге Георгіу-Дежом, тодішнім керівником Румунії, до якого звертався просто Гіца, зрозуміло, не прилюдно. Порядний дядько, не дуже школений і, на мою думку, занадто чутливий для такої вагомої посади.

Другий – професор Октав Боянджіу, декан одного з факультетів тодішнього Інституту економічних та політичних наук, сьогоднішня Академія економічних наук (незабаром і він уже не буде деканом). Відомий соціолог, колишній студент славних соціологів Дімітрія Густі й Георге Владеску-Ракоаса, інтелігент широкої культури; він теж підпільник, але не дуже давнього стажу, а десь із 1939 року або навіть '40-го.

Ну й нарешті третій – Георге (Гогу) Гаврілеску, генеральний директор Міністерства фінансів, начальник Державного фінансового контролю (через кілька місяців звільнять і його з цих посад). Страшний сміхованець, обдарований оповідач, чарівний жартівник, довоєнний випускник Клужської комерційної академії, з років студентства у якій розказував купу веселих трафунків. Хоч його походження не можна було вважати «здоровим» (був він сином заможного купця із Кадрілатеру, а до 1945 року знаходився на посту інспектора нафтової промисловості). Завдяки дуже серйозній підготовці в економічно-фінансовій галузі, сумлінності й професійній чесності Георге Гаврілеску ріс службово рік за роком аж до сьогоднішніх відповідальних посад.

Певний час я гадав: «спеціальні», мабуть, помітили, що готується їхнє усунення з важливих посад і лягли в божевільню, щоб уникнути таким чином небажаного моменту, чи бодай відсунути його на якийсь час. Але ні. Напружена, стресова праця кожного з них таки подіяла на їхнє здоров'я і зрештою привела їх у «Неврози». А втім, може, на кожного з них подіяло і якесь передчуття...

Вище я сказав «нарешті», закінчуючи перелік трьох спеціальних пацієнтів. Але в колишньому кабінеті доктора Кортеза лежав і мій колега Тіті Єнаке (хоч старший за мене на три роки, він був ще студентом п'ятого курсу філології). Не мав Тіті ніякого чорта, тобто не хворів нічим, але йому загрожувала небезпека повторення п'ятого курсу, бо й після другого переекзаменування не вдалося йо-

му здати, не знаю який іспит, а дозвіл на третє переекзаменування давав уже не декан факультету, а ректор університету і то тільки, якщо покликатися на дуже серйозний мотив. А Тіті подумав, що полежати зо два місяці в божевільні може бути таким «серйозним» мотивом.

Отже, представив я вам своїх «божевільних» товаришів, але в небагатьох словах, коротко, як для першого знайомства. А настане час говорити ширше не тільки про кожного з них, а й про інших жителів «Неврозів».

Із самого початку мене приємно вразив той факт, що в палаті панувала весела атмосфера, підтримана всіма, а найдужче таки жартівливим Гогу Гаврілеску, який справляв справжні смішні рецитації, головню зі своїх клужських спогадів, але не лише.

Крім Гогу Гаврілеску, веселу атмосферу підохували й Тіті Єнаке (сороміцькими анекдотами, якими особливо смакували старші кавалери й навіть дами...), професор Октав Боянджіу (іронічними замітками та добавками) і Леоніда Йонеску його щирим і заразливим сміхом. Всі були свідомі, що для тих, котрі лежать в лікарні, набагато краще проводити час весело, в хорошому настрої, ніж сумувати й потерпати за власне здоров'я. Навіть доктор Георге Мею, тодішній директор лікарні, не забував відвідувати частенько «спеціальних» (ясна річ, він не міг собі дозволити байдуже трактувати присутність таких важливих осіб!) і хвалити їх за створену атмосферу. «Сміх і хороший настрій, – зауважував доктор Мею, – більш сприятливі, ніж медикаменти, приписані нами».

Але веселий гурток нашої палати не беріг гумор і позитивний настрій тільки для себе, а переводив цю «терапію» й на інших, головню на тих зо 25 дам, які лежали в «Неврозах». Завдяки своїм незаперечним успіхам наша палата вирішила (пропозицію висунув Тіті Єнаке) об'єднати своїх членів у кооператив і назвати його «Сміхотерапія» (така назва була для офіційних вух і для тих кількох цупких і надто кислих дам, які відвертали носа від наших «вуличних» жартів, бо між собою вживали ми іншу, сороміцьку, теж словосполучення, в яке входила «терапія» і ще щось, але не скажу, що саме...). Оскільки ідея належала Тітієві Єнаке, члени обрали його головою кооперативу «Сміхотерапія». Невдовзі веселість, забава, сміх охопили чи не весь павільйон «Неврозів» і тішило це як керівника секції доктора Паула Кортеза, так і директора славної лікарні Георге Мею.

Такою була атмосфера, коли я ліг в «Неврози». Щоправда, змучений несплячкою й болями голови, я не міг сповна тішитись нею, а також ще не був у силі сприяти їй чимось. А понад усе, на мою шкоду,

доктор Паул Кортж, доки закінчив вивчення стану мого здоров'я, поїхав у Канаду на не знаю який конгрес, а я потрапив на руку доктора Корнелія Белчугацяну (а був він, здається, кращим поетом, ніж неврологом; помер, бідолашний, надто молодим). Встановив він мені режим – і жорстокий, і безрезультатний: увечері заставляв мене пити дві ложки аміталу (це якась снодійна речовина, гідка та гіркувато-солоня), завдяки якому я справді спав цілу ніч, мов убитий, але вранці будили мене ті ж самі болі голови й, крім того, був я запаморочений і приголомшений якимось одурманеним туманом, що немилим ставав мені світ. Та доки оговтувався, знову приходив доктор Белчугацяну з медсестрою і, навіть не питаючи нічого, вводили мені, пробачте, у задок не знаю скільки одиниць інсуліну, хоч я не хворів на діабет. Щоранку і щовечора лікування було те саме, з тією тільки різницею, що кожного разу кількість інсуліну зростала на кілька одиниць. Лікар старався у такий спосіб, як я довідався пізніше, позбавити мене якогось шоку. Але ніякий шок мене не турбував. Натомість голова продовжувала так само сильно боліти, як і раніше. Через кілька хвилин після ін'єкції інсуліну я так сильно відчував голод, що готовий був їсти будь-що. Якусь годину після інсуліну не дозволяли їсти, щоб пройшов шок. Але я, також через прийнятий інсулін, не міг встати з ліжка, а моїх колег просили вийти з палати, щоб часом, жаліючи мене, не дали мені чогось з'їсти і таким чином не зіпсували моє лікування. Після годинного жакливого голоду приносили нарешті сніданок (лише мені, бо решта пацієнтів снідали, обідали й вечеряли внизу, в їдальні; а я через проклятий амітал та інсулін, мабуть, не зміг би дійти вранці до їдальні, йшов я туди тільки на обід та вечерю). Зазвичай мені подавали на сніданок пів банки варення або джему, літр дуже солодкого чаю і ще чогось до того: кружальце якоїсь ковбаси, голландського сиру тощо. І цілу хлібину. Від інсуліну рівень цукру в моїй крові був дуже низьким, а тому спершу я накидався на варення або інше солодке і миттю з'їдав усе, запивав солодким чаєм, після чого я просто оживав і тільки тоді їв і те інше.

Після майже двох тижнів такого жорстокого лікування стан мого здоров'я нічим не змінився: головні болі не вгавали, а без аміталу я не міг заснути. Аж після повернення доктора Паула Кортжа ситуація змінилася: він відкинув і амітал, і інсулін, перевів мене в темну палату, де весь час лунала лагідна, заспокійлива музика, завдяки якій – аж не віриться! – я спав по 14 годин на добу без жодних гідких снодійних. Пробув я в тій «музикальній» палаті інші два тижні, після чого повністю одужав. Але під час огляду доктора Белчугацяну з'явилися й

інші наслідки. Помітивши, що я посилаю щодня Тітія Єнаке купити мені слоїк меду в одному з численних кіосків, що знаходилися на території лікарні, Гогу Гаврілеску вирішив тимчасово повернутися до своїх обов'язків у справі фінансового контролю:

– Слухай, пане шеф! Невже твоя зарплата в тому Міністерстві освіти така вже велика, що дозволяє щоденні зайві витрати? – якось він мене запитує. – Тут занадто обкрадають нас. Ану ходи зі мною!

Спершу мушу сказати, що Гогу Гаврілеску був кремезний, товстий і череватий, через що ходив по-качачи й не дуже швидко. Всупереч своєму зовнішньому виглядові їв він трішки, мов горобчик, а хліба зовсім не вживав, з його слів, уже понад вісім років. Тому наше харчування в лікарні його зовсім не цікавило аж доки не побачив, що через інсулін мені недостатньо казенної їжі, і я змушений був докуповувати.

Для тих, хто не знає, скажу, що бухарестська божевільня складається з багатьох будівель, розкиданих по всьому величезному подвір'ї-парку, зв'язаних між собою асфальтованими або вистеленими дрібною рінною алеями. Так званий адміністративний будинок, що височів перед центральною брамою, містив у собі лише кабінети директора лікарні та його заступника доктора Ангелуца, різні лабораторії та семінарні зали для студентів, інші кабінети, бібліотеку й амфітеатр. Адміністративний директор (якийсь Діну), бухгалтерія, технічний відділ, відділ постачання займали окремих будинок у задній окраїні подвір'я біля теплоцентралі. Гогу Гаврілеску знав про це.

– Ідемо до адміністратора, до директора, – пояснив він мені. – Ти мовчи, говоритиму тільки я, а ти будеш лише супроводжувати мене. Зрозумів?

Ми повернули на алею, що вела до теплоцентралі. Я забув уточнити дуже важливу річ: у божевільні всі пацієнти, незалежно на що хворіють і в якій секції лежать, одягнені однаково; всі носять піжаму (власну або казенну), хатні туфлі й вишневої барви халат (більш-менш чистий чи брудний, ще майже новий або – найчастіше – зношений, зате обов'язково халат не власний, а зі складу лікарні, бо на нагрудній кишені вишиті якісь літери й числа, мабуть, щоб розпізнати, звідки той хворий). А не знаючи смислу того напису, важко вгадати, хто перед тобою: невилікуваний божевільний, небезпечний психопат, епілептик, маніак, хворий на «панську» недугу чи симулянт...

Таким був і наш одяг, а ще до того Гогу Гаврілеску покрив свою лисину смішним темно-синім беретом.

(Далі буде)

Микола КОРНИЩАН

ЧЕРЕЗ ТВІЙ СЛІД

вважаєш що в цьому місці
аж такому чужому
вже нічого не можна згадати
позаяк сюди не прибув ще ніхто
нізвідки

в цім дряхлім домі
навіть повітря не було підмінено
чимось прозорим та доволі вологим

та ані люмінесценція
збережена в глибах дзеркал
не погасла аніколи

тут де твій погляд залишає прозорі сліди
в кімнатах в яких немає нічого
де все відбувається
якраз так як і не міркував що було б можливо
навіть і в інших місцях

чимдалі від всього що відділяє нас від усього
де відбувається одначе щось
що могло бути б присутнім
можна б згадати щоби змогли відчуватись
доволі чужими та майже самотніми

зокрема в ці моменти коли
гадаємо що нас вже забули

коли ніщо з того що можна б змінити
не лишає вже ніякого сліду всередині
обік
будь-де де
могло б трапитись будь-що з того в що віримо
що могло би відбутись

навіть і в іншій повітрі
ніж в тім яке нам вже доволі відоме

в саявах яких треба б забути
якщо бажаємо насправжки піти
піти назавжди

до інших місць
там де

нас не знатиме аніхто
бо ніхто не згадає аніщо
з того що не бачив аніколи

осібно в ті моменти коли майбутнє
можна буде забути в будь-яку мить
через сліди
через твій слід

МІЖ ПРОЗОРИМИ ДЗЕРКАЛАМИ

повік тут поміж нами
повітря завжди прозоре
надмір прозоре

всякчас зараз коли не знаю
що діється знову

не знаю куди відійдеш
якщо не зумієш згадати
наші нічні прогулянки

парками розваг
понад пустелею
будь-де у твоїм просторі
поміж нашими летючими тінями

коли настане час для забуття
всього що відбулося тільки зараз та тут

коли будеш тільки тією
яку зможу зустріти
будь-де на світі

мов зараз
тут
далеко від всього

від води в якій все постає прозорим
від силуеток що з'являються
там де зібралось
сяйво всього світу

будь-де у твоїм просторі
між цими дзеркалами
в яких бачимось
та не знаємо де ми знову
де ми є якраз тепер

Тетяна КУПРІЙ**ВІЗЬМІТЬ МЕНЕ ЗА РУКУ,
МАМО!**

Візьміть мене за руку, мамо!
Та поверніть в дитинства світ.
Отими давніми стежками,
Котріми йшли немало літ.

Згадаю Ваші всі поради,
І застереження сприйму.
Течуть життєві водоспади
Сповнені радощів й жалю.

Турботам справжню ціну знаю, -
Достатньо дітям віддала.
Візьміть за руку, я благаю!
Верніть стежками край села.

Запахне травами навколо,
Весняним цвітом защемить,
Ходімо, мамо, просто в поле,
Нехай на серці відболить.

З жінок найкраща - рідна Мати,
І в кожного вона своя.
Вам знову хочу я сказати:
«Спасибі, мамо, за життя!».

Любов, – котра оберігала,
За подароване тепло,
За те що ласку віддавала,
За все, що поміж нас жило.

Візьміть мене за руку, мамо!
Візьміть за руку, як колись.
Верніть забутими стежками,
В ті дні, що швидко пронеслись.

ЧЕКАТИ НА ТЕБЕ. ПОВЕРНЕННЯ

Чекати тебе... Кожен крок відчувати на відстані.
Зберегти нашу ніжність в душі... не віддати нікому.
Не втратити віру, приховану десь в серця пристані.
Найкраще повернення те, що до рідного дому.

Вдихнути у груди надію: на краще, на зустрічі...
На ціле життя, що Всевишнім на двох заплановане.
Звернути з дороги, де манять вогні, душі блудячі.
З молитвою йти у майбутнє щасливе, врятоване.

Тримати зв'язок по сусідству, хоч той... кілометрами.
Не дати поглинути прірві, що втягує глибоко.
Кохати... Не втратити щирість та бути відвертими.
Дверцята довіри, мов Всесвіт, розкрито нам широко.

Не впасти у відчай.... Піднятися, мов після сповіді.
Плеche десь підставити, руку подати, підтримати...
Людей осипає додолу, порою, мов жолуді.
Життя рівновагу нелегко буває нам втримати.

Потрібно зуміти здолати всі сходини труднощів.
Не можна втрачати надію останню на прощення.
Простелено ковдру ніким неприм'яту для любові.
За мить, на вершину блаженства чекати нам сходження.

Незмінним в цей час і важливим для нас стало правило:
Уміння здолати весь біль та живими зостатися.
Я буду на відстані вірним тобі, добрим Ангелом,
Зі світлом моїм, щоб було тобі легше триматися.

КОХАННЯ

Кохання з тобою поряд, кохання існує на відстані,
Де двоє у просторі сплетені, з палких почуттів зіткані.
Кохання майбутнім наповнене, вірить в дива та відданість,
Кохання долає труднощі та навіть саму безвихідність.

Кохання живе турботами, цінує, аби не втратити,
Тримає за руку бережно та прагне повік не зранити.
Кохання завжди збагачує, дарує тепло та посмішки,
З життя прибирає полову, різний непотріб та домішки.

Спільними марить мріями, реальними справджене діями,
Не набридає присутністю, вірою тішить, надією...
Кохання удвох придумане і має на двох продовження ...
Глибоке, п'янке, невичерпне... Є в нім неземне походження.

Кохання не можна зрадити, раптовим ударом знищити,
Його неможливо звабити, воно не хворіє "іншими".
Ніжним серпанком огорнене, чарами ночі, взаємністю.
Чаша по вінця наповнена щирістю двох та відвертістю.

Щасливі коханням обрані, все ж слід і самим потрудитися,
Щоб тихим не стати спомином, світлом щоденним лишитися.
Серцем до серця горнутися, разом радіти й журитися,
Стати близькими та рідними, Богу за щастя молитися.

Сидонія НИКОРОВИЧ

КАСАНДРА

(Продовження з № 358)

Сонце вже заходило. Все небо покрилось блідо-рожевими барвами. Тихо було і файно. Поволі їхала толокою фіра. Відтак повернула до горба і перед ворітьми самотньої хати під ліском з новим дахом і малим забудованням задержалася. На обори були гуртки людей. Старша свашка затягнула голосно протяжної:

В нашого свата гончена хата,
Гонтами вбита, сніпками вшита.

Хтось відчинив ворота, в'їхала фіра, і всі втовпились на чисте подвір'я.

Касандра не дивилася нікуди. Їй страшно стало, як нагадалося, що всі розійдуться, а вона лишиться між чужими людьми. Чи вона коли вже придивлялася до своєї свекрухи? Та де? Хіба та показувалася коли в село? Та де, сидить цілими днями під хатою, стара, жовта, кланцата.

Касандра стояла в хаті коло припічка, бояри заносили дзестру. Ніхто з людей до хати не входив. Се було їй дивне.

Крім матки й батька, чужих не було.

Десь не видко градового. Касандра відсунула рукою покривало з очей. У хаті було холодно і дуже чисто. Тут ніхто не гуляв. Люди почали розходитися. Матка на відході тикнула Касандрі щось за пояс і пішла. І бояри порозходилися нечествовані. Геть без порядку було се весілля. Касандра була лиха. Послідний був Никифор. Зігрітий, спітнілий забіг до великої хати.

– Що небого, сама? Відай, старий тичку забиває на городі, що його не видко. А князь у хатчині коло свої мамки... Бувай здорова, Касандрочко-любко, та не вдавайся в тугу. Вже таке мало твоє бути, – і поцілували собі на прощання руки.

Вона вийшла за ним. Всюди було тихо. Долиною селом снувалися сутінки ясно-сиві, м'які.

Так, як би хтось всіх замів, ні душі ніде. І весілля не допровадили до кінця. Все розплилося, як вода. І їй ніхто нічого не каже. Касандра все весільно убрана з руками за поясом походила по подвір'ї. Її аж уражав сей порядок. Чисто-чисто.

Вона зайшла у велику хату і почала все з голови скидати. «Певно, і пропою не буде, – подумала. – Ото

якісь відлюдьки. Не привітали молодих, як обряд вимагає, калачами, солею». Нігде не видно було ні страв, ні горілки. Добре казали люди, що щезник градовому не дозволяє так жити, як всім людям.

А чого би так все весілля скінчилося? Чогось тепер ще Касандрі не було страшно перед тим щезником. Навіть не могла собі його уявити. Сиділа довго сама на лавці в сутінку і роздумувала. Нараз відчинились двері й у хату вбігла низька жінка, трохи скулена, з мискою в руках. Поклала миску перед Касандрою і вийшла. Не борзо Касандра подивилася. Були там варені фасолі. Вона їх не рухала, витягнула з-за пояса женву, білу, смачну, і їла.

Хотілося їй води, та не мала відваги піти до хатчини. Чула, як в хоробах щось довго тарахкало, як хтось ходив на подвір'ї та навкруг хати.

Стало тихо. Вона була дуже втомлена. Кинула на лавицю одну подушку зі своєї одежі й заснула...

Ось її матка і дружки заводять її до комори. Музика грає, плещуть в долоні – то весільний обряд. Поглянула скрито на молодого, а то не той несамошитий, а він, її Никифор.

«Рано в понеділок прийшла матка, дружки, бояри, музики. Що пропій, то пропій – раз файний. «Порядна», – відзивається матка до всіх, хто до неї звернеться із запитанням. Обновує матка хату та косики багровою волічкою. Переснувала подвір'я. На палицю прив'язала червону хустку, а дружба вивисив на дах. Хтось вистрілив з пістолі. Ціле село знає, що молода файно обходилася. Свашки обновували малу ялинку волічкою та золоченим барвінком. А хатою несеться веселість, сміх, музика. Таж се найгарніша часть весілля. Матка весело затягнула:

А мама добре робила,
Що файно доньку навчила.
Файно ходила, файно робила...

Дружба зняв рікню з молодої, а другий убрав квітки, горботку. Свашки несли деревце, старший дружба червону фану, пішли всі з музикою, співаючи, до Касандрині мами...»

Касандра порухалася, випростувалася і протерла очі. Піднялася. У хаті вже було повно сонця. Витягала руки і ще не могла пробудитися від гарного сну. Приснився кінець її весілля. Радість була на її лиці – все ще думала про сон.

З хорім неслося глухе ковтання і грубий голос. Повела рукою по голові. Ще по-дівоцьки зачесана. Хто їй зробить кирпу? Ся відьма певне не знає, бо і сама не носить; а першої днини йти в село не годиться – сором. Поволі відхилила до хорім двері й просунула голову.

– Ходи, ходи, небого, – почула з хорім голос.
Увійшла.

На стільці серед хорім сидів старий градовий. З добрим, поморщеним лицем та з довгою сивою бородою. Як то святі мають на образах. Стругав якісь бичі.

Касандра стояла несміло й приглядалась. Запримітила в хатчині свого князя. Він тесав також якісь маленькі прутики й укладав їх в малу лату. Що їй тут робити? Так їй прикро, такий їй жаль. Так багато чула про сего старого чоловіка, і то самі злі, страшні річі, а її душа почула до нього якусь приязнь.

Тепер аж добре придивилась до старої. Та замітала подвір'я, хоть того ще не треба було. Грубі губи не закривали цілком верхніх зубів. Очі сиві, малі, лице жовте, як віск, негарно сформоване, з гострим носом. Низька аж надто і так дивно вбрана, цілком відмінно до сільської ноші. Без кирпичи, без горботки, лише підперезана якоюсь хусткою. Немилий дроз пробіг Касандрі по спині. Яка страшна її свекруха. Тепер зовсім уже і не сумнівалася, що вона відьма. Але щоб сей лагідний дідусь мав щось спільного з чортами – це видавалось їй неймовірним. То вже та відьма його втягнула до них, подумала Касандра, і поглянула злісно на бабу. Безперечно, вона його втягнула до тої кумпанії.

– Но що, небого? Ходи, та будеш мені помагати, – і з тими словами подав їй градовий великий кіш. Пішов наперед, а вона за ним.

Ось були вже у винограднику. Цілий горбик відкрився перед нею, ясно і густо покритий принадлиливими кущами. З-за червонявих листків виглядали темно-сині довгасті ягідки.

– Будеш, небого, збирати, завтра повеземо на ярмарок, – сказав дуже тихим хрипливим голосом.

А сам пішов.

Касандра поволі й ліниво зривала і перестелювала червоно-брунатними листками кожне гроно і складала в кіш. Ще була вбрана в шлюбній сорочці, в коралях і в ріклі. Без кирпичи в покривалі. Якби її побачив хто з сільських, здивувався б, або сказав би, що здуріла. Або не дивувався б, бо вона – градового невістка. А хіба та мала б інакше виглядати? Поволі й непомітно минав їй день. Стара винесла їй знов фасолі зі свіжою кулешою. Фасолю не рухала, їла кулешу з виноградом.

День був гарний, парний.

Їй здавалось, що вона тепер вже не має зв'язку зі селом, з людьми, зі світом. Так само як оті там у хаті. Ті нічогісінко спільного не мають зі сільськими людьми. Кождий оминає їх, їх хату й обійстя. Касан-

дра жалісно дивилась на село, а воно так гарно перед нею розляглося.

Вилискували од сонця її лице і руки, блищали вогко великі темно-карі очі. Хіба вона вже нічого не має з Никифором? Може, їх щось ділить тепер? Теплий жаль залив їй серце, як все на його згадку. Коли б вона була знала, що таке буде весілля, що не скінчиться, не будуть заводити? Коли б була знала...

І не могла того пережалувати. А вона так боялася, щоб бути порядною...

Урвала велике синє гроно й почала їсти.

А їй Никифор казав, що так буде, що вона за се дурна. Ой, дурна, що дурна...

Долиною, де кінчився виноградник, тягнувся вогкий довгий яр аж до самого лісу. В яру росли верби і була там криниця, і те все ще належало градовому. Як навмисно – навкруги нігде ні хатинки. За їхньою хатою тягнеться ліс, а перед хатою горбовата толока. За цілий день не бачила жодної душі. Стара цілісінкий день сиділа під хатою. Так дивно сиділа, держала коліна рівно з тулубом, так що дотикалась ними чола, і легко гойдалась. Лише старий порався. Кільки разів навіть виходив поза обору. Несамовитий також не виходив з хати. Касандрі було добре з тим. Та коли б не той жаль. Гей, коби не той жаль, може б і звикла до них. Мусіла б звикнути, бо так було їй призначено.

Вечором, як селом стелилась синява мла і густий сивий дим, Касандра ще сиділа між виноградом. Дивилась і бачила звіддалі Никифорову хату з обійстям. Навіть, як хтось ходив по подвір'ї...

Так мало нарвала винограду. Може, вона винна, що чогось нема охоти до роботи. Таки чогось самі руки опадають.

– Ходи, небого, до вечері, – почула з обори голос старого.

Вона ліниво піднялась і розглянулась на всі боки.

Почула спів гуртовий, тужний. «Гей, то рекрути», – подумала вголос. Рекрути-небожата. Вона дивилась до плота. Голоси зближались.

– Ходи, дівко, – крикнула з обори стара.

– Іду, іду, – відізналась і, як прикована, стояла під вербою.

Голос урвався. Вона оглянулась, її не було видно з обори.

Щось хильцем попід пліт зближалось до неї.

– Гей, Никифоре-любчику!

– А ти що робиш?

– Ади, стою.

– А, може, абис вийшла увечері до мене сюди.

(Продовження на 24 с.)

КАСАНДРА

(Продовження з 23 с.)

– Не можу, братчику, не можу, хоть як тебе щиро кохаю. Не можу, бо боюся. Та й таки йду, бо вже мене два рази кликали.

Вона йшла виноградником угору. Боже, а як її виділи? З острахом зайшла на обору. А з толоки нісся спів.

Ой, до Львова доріжечка, до Львова,
Обсаджена виноградом довкола.

Касандра стала, та й задеревіла, аж рот відтворився. Сараки рекрути, сараки. Та, бо чогось їй такий жаль... Стара без горботки з віником увихалася поперед хати, старий сидів на призьбі задуманий, а несамовитого таки ще не видала. Отак як увихалася з віником, хіба не чиста відьма?

– Ходи! Як тобі на мня? – і подивилася на Касандру зловісно.

– Касандра, – несміло промовила молодиця.

Стара не дуже обережно сіпнула її за рукав і повела в хату. Тут на лавці сидів Семен, а коло нього повна миска.

Стара посадила Касандру коло нього.

– Так їжте обоє, як Бог приказав. Бо ви собі чоловік та й жінка. Се твоя ґаздиня, мой, Семе... Ти розумієш, що се значить? – і розкладала своїми сухими руками. – Ґаздиня.

Сама вийшла з хати, запираючи за собою двері.

По вечері потягнула стара сина в хороми і щось йому шептала у вуха. Хоть як намагалася Касандра почути, хоть одне слово, та дарма. Якесь невиразне гудіння, грубе, проразливо доходило до неї. Так довго шептала стара, що Касандрі аж обридло.

Затрутила сина до Касандри і здоймивши вгору руку сказала:

– Мой, Семе... ти вже знаєш... – і замкнула за ним двері.

* * *

Тиждень минув Касандрі на новім ґаздівстві. Далі ще тиждень. Нігде не виходила поза обору. Коби не така прикра стара, та не той жаль, то, може, якось привикла б. Та й коли б Семен не так сопів. А то не дихає, а сопе, а в його носі щось так неприємно підсвистує. Та чогось і рот йому не запирався. Правда, і його зуби були трохи завеликі.

Було то в суботу рано. Тиждень від Касандриних заводин. Стара її вдосвіта збудила, ще перед сходом сонця, а сина лишила спати.

– Ануко, наноси повну бочку води.

А вода знаєте де? В яру, за виноградником.

Нелегко носити вгору. А то завертай зо десять раз. І то зараз берися до жмакання, а то й хліб міси. І стара не дасть і хвилини передихнути.

– Ти молода, годна робити. На то я, – каже, – невістку маю, щоби трохи відпочити.

Може, і ліпше, що Касандра так багато робила, бо не могла вдаватися в тугу.

Всюди, наче злий дух, стара ходила за нею.

Ось і тепер з полудня пішла Касандра в яр полоскати начисто сорочки. І стара за нею, і знов сіла по своєму звичаю. Коліна високо підняла вгору. З приємністю дивилася стара, як скоро звихалася молода жінка.

Вона хиталася, покашлювала і сиділа, як прикована. І чи це не могло розлютити Касандру? Вона хотіла, може, заспівати, а, може, посидіти в холодку... А через стару не гаразд.

Касандра побачила далеко на толоці парубка. Відразу здогадалася, що то Никифор. Гей, то він, її любчик, бо вже йде сьогодні. Ой іде... та коби йому хоч словечко сказати. Лишень одно, то може би легше стало. А то не гаразд через сю відьму. Вона розлютилась і сильно крутила грубі сорочки, аж хрупотіло під її сильними руками. То бо якась злість розпалилась в ній, гей така, що могла б вогню укресати. Усі сорочки з цебром, як яку лушпину, вхопила і понесла наперед себе. В середині стало їй горячо, як поставила великий цебер на чисто заметене подвір'я. Ув'яли руки. Незабаром і стара пришкандибала з виноградника. Дивно ходила. Вдвоє скулена голова дуже наперед висунута. Знов прийшла на призьбу і приглядалася, як Касандра розстелювала білля.

Її руки горіли, вона вся горіла, і zarazом відчувала втому.

Знов поблукало її око толокою далеко. Бачила, як Никифор поволі-поволі поправцював у ліс.

– Дай, немого, їсти корові та внеси дров, – і сіла стара знов на призьбу і всюди супроводжувала Касандру своїм непривітним зором.

Несамовитий робив клітки в хатині, а старого не було вдома. Прийшов вранці якийсь чоловік і забрав його.

Касандра поклала дійницю з молоком на лавицю і кинула на відході ненависний зір на Семена. Її злостило те, що він ніяк не запре той рот. І мимоволі виринула перед нею гарна Никифорова постать. Стара зайшла в хату цідити молоко, а Касандра скоро,

ніби летіла, побігла виноградником в яр. Хильцем поміж верби яром бігла в ліс. Ноги боліли від того божевільного бігу. Присіла край ліса. Ото буде відьма її шукати, і що скаже? Щось мусить їй збрехати.

Сонце вже давно зайшло, але ще можна було розрізнити обриси хат і дерев. А листя на землі повно, повно всюди, і все золоте, файне. Так багато було, що міг би ся скрити під нього. І так голосно чутно шелестіло. Дубики стояли вже майже голі, лише на верхах по золотому листкові.

Шшш... шшш... – несло лісом. Хруп, пук... шшш.

– Ади Никифор. Бодай тебе, так зненападу. Ге?

– Ая, аж вже не тямлю, як ходжу. Але бо я й ухорився щось за сей тиждень. Нічого й пальцем не кивнув. Нічо до роботи не мав волі. Раз ні. Як не в коршмі, то з камратами. Гай, вистоявся якийсь раз коло твого плоту. А тебе не було, любко.

– Никифоре! Якби був у моїй шкірі... Я ледве тепер втекла. Та годен розрахувати собі в голові, яка то прикра баба. О, я з нею довго не витримаю. Ой, ні. Зажене мене молоденьку в гріб. Абись прийшов хоть на лубок. Чуєш? – і потягнула його за рукав.

– Я вже би борше приймився смерті, ніж іти кудись світами та поневірятися. Примха би все брала, лиш коби не той жаль.

– Ех, коби не той жаль, любчику.

– Але неньо будуть робити реклямацію. Та вже йдеш? Чекай, най на тебе ще надивлюся. Чекай. Та бо ти файна, небого. Вже, відай, таку коханку ніколи не буду мати. Відай, що ні...

– Щаслива тобі дорога, приятелю-жовнярику. Гей, щаслива.

Збігла скоро в яр. Бігла по студеній росі скоро, від часу до часу сильно вдарялася у верби.

Як злякалася. Мало на щось не вискочила. Щось скулене вдвоє ходило по траві край виноградника. Касандра принишкла, аж заперла в собі дух. Серце міцно забилося. Вона дивилась напружено своїми великими очима.

Росичка – Божа манка,
Молочко, сметанка...

То вона була, її стара свекруха. Низько, так низько згиналась, що виглядала наче купа чогось. Рукою згортала росу в дійницю і бурмотіла.

Коровка ялівочка –
Масельця барілочка.

«Ага, то вона відбирає від людських корів молоко. І не дивно, що її корова дає таку велику дійницю.

Мал. Василя Соколюка

«Дух чистий при мені», – перехрестилася Касандра. Чогось жінка стала ще страшнішою в її очах. Коби Касандрі щось не сталося, і холодний ляк пройняв усе її тіло. Боже, як стара випростувалась, неначе стала довша і як страшно виставила зуби. І руками робила в повітрі великі каблучки. Дивилась у небо і говорила якимсь уривчатим, приказуючим тоном:

Манна сюди
З цілого села!

Касандра сидить скулена, ні жива ні мертва: «Ой, Божечку, се не чисте діло, ой, коби хоч на мене не шибло. Ото я попалася. Ей, відай вже щось шибло, ой, не можу руку підоймити. Та й коло серця нудно».

Касандра тихо застогнала. Стара зайшла в глибину города і все ще розкладала руками.

«Ой, відьма, відьма, бодай ти ся під землю запала», – прошепотіла Касандра й поволі пішла яром. Тяжко було їй іти вгору виноградником.

Прийшла на обору, старої ще не було. Може, і не буде знати, що Касандра десь була. У хаті на лавиці сидів Семен. Чогось аж налякалася його. Може, в нім вже також нечистий? Ніби що з нього так футить, так свище? Мимоволі зробила Касандра хрест. Лячно було їй тепер від кожного кутка, здавалось, що звідти щохвилі може вибігти щось нечисте.

– А ти де ходиш? – процідив невиразно крізь зуби Семен.

– Була коло криниці.

– Коби ти своїм богом не ходила, – сказав і замовк, наче більше не вмів говорити.

Іріна НЕКІТ

Я РОЗМОВЛЯЛА З ПУТІНИМ

(Політична вистава)

(Продовження з № 358)

СОРІН: Так, це так! Неймовірно.

АНЖЕЛА: Це єдиний бюст Леніна у всій Європі.

СОРІН: Це малий пам'ятник.

АНЖЕЛА: Але це дуже важливо. Бюст Леніна в серці Європи. Знаєш, хто за ним доглядає? Наші молдаванки. Бадантки. Ти не уявляєш, скільки баданток йдуть до бюста Леніна і кладуть квіти. Навколо теж насадили квітів – тюльпани, хризантеми, троянди. Так само як біля пам'ятників вдома. Там вони почуваються, як вдома. Поруч з бюстом вони почуваються захищеними, охороненими, біля бюста вони вдома.

СОРІН: Мамо, ти сказала, що збираєшся прийняти душ.

АНЖЕЛА: Так, так, я йду. Але ти повинен знати одну річ. Біля бюста я зустріла жінку з червоною сумкою і приємним, тихим, добрим голосом. Вона принесла Леніну великий букет гвоздик. Та жінка запросила мене в кафе, там ми познайомилися з людьми, ми разом поїли, і вони мені все пояснили.

СОРІН: Що вони тобі пояснили?

АНЖЕЛА: Вони розповіли мені, що сталося насправді з Радянським Союзом. Багато ідей у моїй голові тоді перевернулося, я почала думати по-іншому... Раптом все прояснилося! Нарешті я зрозуміла, що сталося у вісімдесят дев'ятому. Я думала, що це революція, але це не була революція. Це був план знищення Радянського Союзу. Всі країни капіталістичного табору об'єдналися і знищили його. Але чому вони його знищили? Щоб вони домінували, щоб вони були господарями світу! А ми, радянські люди, щоб стали їхніми слугами. І ми стали їхніми слугами!.. У Реджо-Емілії я зрозуміла, яке прекрасне життя в моїй величезній країні, у моїй безмежній країні, у моїй квітучій країні, найбагатшій і наймогутнішій країні світу.

СОРІН: Молдова не є найсильнішою країною світу.

АНЖЕЛА: Я не кажу про Молдову. Я тобі про Радянський Союз. Моя країна Радянський Союз...

СОРІН: Мамо, тобі більше не потрібно залишатися тут. Ти ізолювалась в цьому будинку...

АНЖЕЛА: Це не будинок, це вілла.

СОРІН: Ти ізолювалась у цій віллі й більше не знаєш, що відбувається у світі. Хтось використовує тебе.

АНЖЕЛА: Ага, курча курку вчить... Мені тут дуже добре. Знаєш, хто допоміг мені отримати цю роботу? Так! Жінка з червоною сумкою. Вона дала мені адресу і посадила на поїзд. Бассано знаходиться неподалік від Реджо-Емілія, годину поїздом. Ми біля підніжжя Альп, екологічна зона (*вдихає глибоко*)... повітря прозоре і чисте, у нас ставки, як дзеркало, у нас сонце, у нас є виноградники і сади. Подивись у вікно. Виноградники Бассано найвідоміші в Італії. Виноград росте великий, красивий, ягоди повні соку. У нас також є бренді місцевого виробництва Grappa Stravecchia. Виготовляється з винограду найкращої якості. Ти впевнений, що не хочеш трішки?

СОРІН: Ні.

АНЖЕЛА: У мене тут хороша зарплата, господарі мене поважають, Ріккардо хороший, він сидить нагорі у своїй кімнаті й нічого не говорить. Тільки коли приходить час змінити, він гукає згори: Анжела!, Анжела!, з наголосом на А. Бо в італійській мові немає наголосу на Е. Ні, я не скоро звідси піду. (*Поставила пляшку граппи назад у буфет*). Я заробляю добре, я допомагаю твоїм сестрам, я посилаю гроші тобі й твоєму батькові.

СОРІН: Але тобі більше не потрібно посилати нам гроші. Ми можемо впоратися самі.

АНЖЕЛА: Ага, впорається. Він з мізерною пенсією, а ти з водійською зарплатою. Водій шкільного автобуса. Що ти будеш робити, коли школа закриється?

СОРІН: Вона не закриється.

АНЖЕЛА: Так! У вас вісімдесят учнів. У мій час було п'ятсот... Закриється, я тобі кажу.

СОРІН: Не закриється. Я щойно полагодив дах.

АНЖЕЛА: Слухай, Соріне, я не знаю, що ти збираєшся робити. Минулого літа я просила тебе приїхати, а ти не хотів. Я дзвонила тобі, і квиток на літак купила, і знайшла тобі роботу, але ти не хотів! Але, якщо вже приїхав, то не гай часу, зароби

якийсь гріш. Можеш працювати офіціантом у ресторані або в піцерії. У нас у місті багато піцерій. А у вересні підеш збирати виноград.

СОРІН: Я не хочу збирати виноград.

АНЖЕЛА: Але чому, Соріне? Багато молдован приїжджають збирати врожай восени. Тут, у Бассано, добре заробляють. Ти будеш жити зі мною, тобі не потрібно буде платити за житло.

СОРІН: Мамо, я не приїхав шукати роботу.

АНЖЕЛА: Що ти маєш на увазі? Невже ти збираєшся так залишитися без нічого?

СОРІН: Я приїхав до тебе.

АНЖЕЛА: Що ти сказав?

СОРІН: У світі йде війна. Я приїхав до тебе, мамо. Хтозна, чи ми ще побачимось.

Крізь вікно знову лунає пісня «O Sole mio».

АНЖЕЛА: Джузеппе! Співає «O Sole mio» і йому бай- дуже, що йде війна.

СОРІН: Може, він співає зі страху?

АНЖЕЛА: Зі страху?! Ха-ха! Ти не чуєш, який він щасливий? Джузеппе співає для задоволення! (Анжела співає тихим голосом.) O Sole miiioo... Життя гарне, бамбіно. Не думай про війну.

Телефонний дзвінок.

АНЖЕЛА: Привіт! Джузеппе? Ах, так, так! Давай, давай!.. (до Соріна) Тут бардак... Поклади сюди рюкзак... заховай речі, давай, швидше!

СОРІН: Мамо, у тебе є комп'ютер?

АНЖЕЛА: Так, у вітальні.

СОРІН: Я йду туди.

АНЖЕЛА: Ні, ні! Побудь зі мною... Йде Джузеппе, несе мені два кошики винограду.

СОРІН: Перукар приносить тобі виноград?

АНЖЕЛА: Так, він хороший хлопець. Працьовитий хлопець. Кожного місяця ходжу в перукарню фарбувати волосся. Я посивіла, Соріне. Якщо я не фарбую волосся, виглядаю як баба.

СОРІН: Ти не баба.

АНЖЕЛА: Дякую! Джузеппе родом зі села поблизу Бассано, у його батьків там невелика ферма. Вони хворіли, бідні, на ковід, були прикуті до ліжка, а я їм ліки приносила, допомагала чим могла... Відтоді вони мені присилають свіжі фрукти:

інжир, яблука і груші. Знаєш, я не можу без яблук і груш. Літня яблуня ще родить в саду?

СОРІН: Родить ще, але яблука трохи червиві.

АНЖЕЛА: Це означає, що вони екологічно чисті. Я також попросила Джузеппе продати мені два кошики винограду, збираюся зробити домашнє вино. Як не зможу піти збирати, то хоч винограду надавлю, аби випити сусла... Ти цього літа пив сусло?

СОРІН: Ні.

Дзвінок. Входить Джузеппе.

ДЖУЗЕППЕ: Привіт, Анжело!

АНЖЕЛА: Джузеппе, це Сорін. Сорін, це Джузеппе.

ДЖУЗЕППЕ: Ciao, Sorin!

АНЖЕЛА: Mio figlio.

СОРІН: Доброго вечора.

ДЖУЗЕППЕ: Buonasera, buonasera. Felice di conoscerti.

АНЖЕЛА: Приємно познайомитися.

ДЖУЗЕППЕ: Ho portato... tre cestini.

АНЖЕЛА: Він приніс три кошики. Ой, три кошики! Я думала, що він принесе два кошики, а він приніс три. Дуже добре. Будь ласка, покладіть їх в діспенсу. Допоможи йому, Соріне.

СОРІН: Що означає діспенса?

АНЖЕЛА: Комора. Віднесіть їх у комору. Дякую, дякую, Джузеппе!

Молоді чоловіки відносять кошики з виноградом у комору, повертаються.

ДЖУЗЕППЕ (наспівуючи): Та-ра-да-рада-рада-рада-рада-рідірам-тарада-рада-рада-рада-рада-рідірам.

АНЖЕЛА: Молодець, Джузеппе. Ти вивчив пісню Зі-наїди Жулї?

ДЖУЗЕППЕ: Si, si, è molto joioiso!

АНЖЕЛА: Я дала йому послухати це по телефону, і він сказав, що вивчить.

ДЖУЗЕППЕ (співає): E sărbătoare și răsuună muzica/ De voie bună, naltă-ți saltă inima!¹...Та-ра-да-рада-рада-рада-рада-рідірам-тарада-рада-рада-рада-рада-рідірам.

АНЖЕЛА: Bravo, bravo!

(Продовження на 28 с.)

¹ Сьогодні свято, музика лунає/ Від гарного настрою, хай твоє серце стрибає!

Я РОЗМОВЛЯЛА З ПУТІНИМ

(Продовження з 27 с.)

ДЖУЗЕППЕ: Arrivederci, Angela. Arrivederci, Sorin. (Співає.) Hai loane întră-n joc/ Dăie-ți Domnu mult noroc/ Dăie-ți Domnu-n viață mult noroc,/ Mamei tale sănătate/ Că te-o făcut lat în spate/ Că te-o făcut așa lat în spateee².

Джузеппе виходить.

АНЖЕЛА: Ти бачив? Ось такі італійці. Вміють радісно жити. Навіть якщо їм важко, вони все одно співають.

СОРІН: Я думав, що бодай в Італії позбудуся цієї пісні.

АНЖЕЛА (співає): E sărbătoare și răsună muzica³...

СОРІН: Свята більше немає.

АНЖЕЛА: Для мене свято, бо ти приїхав. Ти виріс, Соріне. Дивлюсь на тебе, і мені не віриться, що ти мій син, такий високий, красивий і широкоплечий... Прямо як у пісні Зінаїди Жулі.

СОРІН: Я не широкоплечий.

АНЖЕЛА: Ти широкоплечий, ти є широкоплечий, я кажу тобі, що ти є! Мамин хлопчику, хлопчику! Господи, як ти швидко виріс... А я не бачила, як ти ріс...

Сорін дивиться в телефон.

АНЖЕЛА: Завтра ти підеш зі мною в місто, зрозумів?

СОРІН: Що мені робити в місті?

АНЖЕЛА: Ми купимо тобі більш сучасний одяг, білу футболку, кілька пар білих кросівок.

СОРІН: У мене є одяг і кросівки. Я не люблю ходити по магазинах.

АНЖЕЛА: Я хочу вивести тебе з дому, дитино. Більше ходити, сонце бачити. Я принесу тобі пару синіх джинсів і білу, або кольорову літню сорочку. Я більше не хочу бачити тебе в чорних штанах і чорній футболці... Ти чуєш, що я кажу? Мені здається, ти навіть не слухаєш мене.

СОРІН (дивлячись в телефон): Я дивлюся новини.

АНЖЕЛА: Знову новини! Залиш новини!

СОРІН: Там люди вмирають, мамо. Ми говоримо про одяг і магазини, а там кров ллється, земля горить, вони гинуть! Війна закінчиться не скоро. Ні цього року, ні наступного.

АНЖЕЛА: Перестань думати про війну.

СОРІН: Як мені не думати, мамо? Півтора року росіяни бомбили Україну, вбивали людей, руйнували міста й села...

АНЖЕЛА: Соріне, перестань.

СОРІН: А як діти? Чому там гинуть діти? Чому вони вбивають дітей?

АНЖЕЛА: Чому ти мене питаєш? Що я можу зробити?

СОРІН: Мамо, це пекло! Щодня – повітряна тривога, щодня снаряди падають на школи, лікарні, дитсадки...

АНЖЕЛА: Все, я більше не хочу чути про війну. Це українська, американська, німецька, французька і британська пропаганди. Дезінформація з НАТО. Всі пропагандисти об'єдналися й роблять з мухи слона.

СОРІН: Яка муха, мамо? Росіяни скидають бомби з літаків, запускають тисячі ракет, ставлять міни по полях, підірвали дамбу в Каховці, вся вода з водосховища розлилася і затопила землю України. Ось потоп, мамо! Ядерна зброя була переміщена в Білорусію. Якщо росіяни будуть атакувати ядерною зброєю, це буде апокаліпсис...

АНЖЕЛА: Зачекай, зачекай, хлопче, не починай з апокаліпсисом! Апокаліпсису не буде.

СОРІН: Людство буде знищено, планета вибухне!

АНЖЕЛА: Не знищиться і не вибухне... заспокійся... може, чаю хочеш? Давай, мама приготує тобі м'ятний чай. Сідай у крісло, бачиш, таке м'яке крісло, таке зручне...

СОРІН: Так, я хочу чаю...

АНЖЕЛА: Я також принесу печиво Бассано. Подивись, які вони гарні!

Коротка перерва.

СОРІН: Чи можу я дивитися телевізор?

АНЖЕЛА: Так, звичайно, я зараз увімкну, прошу пульт. Я йду заварити чай...

Анжела виходить з кімнати.

(Далі буде)

З румунської переклав
Степан ТРАЙСТА

² Давай, Іоане, потанцюй/ Дай тобі, Господь, багато щастя/ Дай тобі, Господь, в житті багато щастя./ Здоров'я матері твоєї/ Що вона тебе породила такого широкоплечого/ Що породила тебе такого широкоплечого.

³ Сьогодні свято, музика лунає...

Михайло Гафія ТРАЙСТА

БАРАБЕРИ

(Повість)

(Продовження з № 358)

ДЬОРДЬОЛЮК

*Ой, гаю, каже гаю,
бараберський краю,
через тебе, куплераю,
ягрошей не маю.*

*Барабери – тото були такі бутинароші,
што уд раньї весни доу пuzної осени бутинарили,
а через зиму не йшли дому, як другі люде,
ай купували бочку бриндзі, муки на кулешу,
солонини та все што гія, горівки тай вина,
а удтак сиділи цілу зиму у кабані, или, пили, йграли у карти та наймали дівок,
аби їм май весело.*

Дьоко Дьордьольок виріс у свого вуйка Василя Сийного. Йому було сім років, коли його усиновив Василь після того, як його батькові розчавило ногу у бутині, і не міг більше виходити на заробітки, а вдома – слава Богу! – аж четверо діточок.

– Я візьму Дьока до себе, Одо! – сказав Сийний сестрі.

– А я знаю? – знизала Одотя плечима.

– Тобі буде найлегше, одним ротом менше... ади, твій Дьорді, слаба надія – вічний каліка...

– То хай бере до себе, Олексика, або Михайлика, якщо хоче допомогти нам, вони найменші, а Дьоко вже може тобі хоть дров та води занести до хати. Добре, що не кличе старшу Одотьку, аби му прислужувала коло хати.

Василеві Сийному не треба було служниці, бо в нього аж три дівулі – старші за Одотьку, а хлопцем уже са послужиш.

Дьоко не виріс у хаті свого вуйка Василя, а у бутині, разом з бутинарошами та кіньми.

Спочатку хлопець був радий, бо вперше їхав у машині до Сигота, а далі з машиною великою у «світ широкий».

А там, у лісі, біля дерев'яного будинку – гойдалка, а перед будинком – річка, плесо, – купайся, риболов, гуляй скільки захочеш.

Але Дьоківі не вистачало часу на такі забави.

Він мусів вставати до днини, кидати коням сіна в ясла, опісля напувати, а коли лісоруби йшли в паркет, він допомагав камайнці: йшов по воду до крилиці, що стояла під Явором, – добре що не далеко, – допомагав застелювати ліжка, чистити картоплю, вибирати квасолу, а до вечора стайня мала бути чиста, як касарня!

– Зарано ти мордуєш хлопця, Васи', – сказав йому одного разу Іван Гусарь.

– А тобі яке діло, Іва', я туй кірон чи ти?

– Чорт у дзвони, а дідько в клепало!.. До чого тут твоє кіронство?

– Я 'му вуйко, а не ти! Хлопец гія аби мав дісчіпліну!

– А це не дісчіпліна, а кара, Іва', а якщо меш бринькайти мені попід ніс зі своїм кіронством, то я завтри перейду до бригади Івана Кадолика, вадь до Михайла Перчика, не журись, без роботи не зістанусь.

– Та я не... я тільки так...

– Я теж не... тільки так, – посміхнувся Гусарь.

Василь Сийний був кіроном, і неабияким, хоча лихий на рот, «гірш від Василя Притисканчиної», – сміялися з нього люди, скупий, що два рази одне би їв, трохи брехливий, не додержувався слова, але до нього в бригаду йшли лісоруби радо, бо він мався добре з панам та брав найкращі паркети, на рівнині, не треба було дертися бердами. А на рівнині можна зрубати більше лісу, і заробок більший. Але Василь людям платив скільки домовився з ними: «маєш стільки на день, і все!», решта зіставалась йому. Правда ділився й з касирем, а може й з іншими шефами.

Конюхом у Василя був Віктор Сободиш. Але навіщо йому було такого бугая тримати коло стайні з кіньми, якщо з цим впорається й малий Дьоко. Тож віддалив Сободиша від коней, і той почав ненавидіти хлопця, нібито він винен, а не кірон Сийний.

Сободиш «не мав всі кози вдома». Бувало стоїть собі й відразу почне плакати, так, без жодної причини. А іншим разом почне реготати, так само ні з чого, а ночами – Господи святий! – стогне та горланить, ніби його хтось душить.

Водили його й до доктора Вішика, який лікував слабих на нерви, та пусто. Вішик дав якісь таблетки – та все. Такого не вилікуєш. Кажуть, що коли був парубком, то заложився, що піде в опівночі на цвинтар.

«На цвинтар і я пійду, до серед цвинтаря, бо там християнські тіла спочивають у Господі.

(Продовження на 30 с.)

БАРАБЕРИ

(Продовження з 29 с.)

А ти спробуй піднятися вище, на жидівський кодришур, де кишить непевнятами та злими духами, бо тото самі нехрещені там лежать», – сказав котрийсь із парубків.

«І там пійду!» – сказав Сободиш.

«А звідки нам знати, що підеш, може, підеш до серед кодришора та повернешся, а нам скажеш, що був аж до жидівського теметова», – дражнили його парубки.

«Видите цей ніж? Я його встромлю в одну з могил, а завтра вранці підемо разом за ним».

«Гаразд!» – заложилися хлопці на корчагу горівки.

Парубки чекали, поки Сободиш піднявся на кладовище, де ховали євреїв, і враз селом пронісся дикий несамопитий крик. Усі гуртом кинулись бігти вгору, до кладовища. Знайшли Сободиша непитомного, лежачим на одній з могил. Бідолаха, коли встромляв ніж у могилу, то встромив крізь полу сардака, а коли підіймався, то подумав, що мертвий його тягне за сардак, і відтоді скаламутився, то реготав, то плакав, а вночі ревів несамопитим голосом.

У будинку лісничого, в якому жили лісоруби, в ягерській кабані, як називали її люди, жив і старий лісник Трокслер. Хочай у нього була своя хата, десь внизу, в селі, але він залишився доживати свій вік там, де працював лісником.

– Дружина померла, діти одружені, а внуки, якщо хочать бачити дідуся, хай приходять до мене, ади, я їм і гойдалку зробив, і плесо вирих, і кроликів наплодив, а бджоли для кого тримаю?

Старий ставився до малого Дьока, як до своїх внуків, а коли бачив, що Сийний кривдить малого, то заступався за нього:

– Дивись, Васи', бо не буде добре! Є такий закон, що не дозволяє збиткуватися над неповнолітніми дітьми.

Перед лісничим будинком, недалеко річки, старий Трокслер зробив альтанку, в якій у теплі дні сидів і читав різні книжки, а коли побачив, що малий Дьоко підкрадається до альтанки й дивиться, наче зачарований, на книжку, не сміючи брати її до рук, запитав його:

– Дьоку, ти б хотів навчитися читати?

Хлопець закивав головою, мовляв, хотів би.

– Ну тоді не будемо гаяти часу, – сказав Трокслер. – Зачекай трішки!

Через хвилину Дьоко, писав на папері букви: «А» – велике, «а» – мале, шукав їх на сторінці книжки, тицая пальцем і радів.

– Ой, скільки тут букв «а», – радів малий, вважаючи, що вже вміє читати.

Другого дня Трокслер пішов до села і повернувся з Букварем, а до вечора його учень вмів писати і читати слово «Ма-ма».

Через короткий час Дьоко читав з «Букваря», як з води, але кайманка Цилина Петрикова почала скаржитись Сийному на малого, що той вже не допомагає їй, а цілий день сидить з «біхалами» в руках, та говорить, мов дурний – сам із собою.

В одну неділю, коли Дьоко пас коней на поляні недалеко кабани та читав з «Букваря», Сийний підкрався до нього й почав періщити малого березовим прутом:

– На тобі – «Ма-ли-на», а це «Ма-ши-на»!.. А це «Ма-ри-на»!

Малий перелякався, що той порве книгу, схопився і побіг до Трокслера.

– Не боїшся Бога, планетнику, бити хлопця? Від тепер хлопець залишається в мене, я поговорю з його батьками й віддам його до школи.

– А вам яке діло, Трокслере?! – розсердився Василь. – Я його хочу вивести в люди!

– Гарно ти його збираєшся виводити в люди! Все, хлопець залишається в мене, поки вияснимо, як і що...

Сийний не смів сперечатися з Трокслером, бо той знався зі всіма панами, кажуть, що і в партію якусь поліз, а ті, партідні, тепер мають силу над усім.

Третього дня Сийного покликали до посту міліції та почали випитувати, чи правда, що він примушує працювати неповнолітнього хлопця і що б'є його?..

Сийний відпирився, відбріхувався, а дорешти пообіцяв старшині, що більше не буде малого заставляти працювати й відведе його до дому, до його батьків, бо він хотів допомогти, а то, ади, як вийшло...

– Не забуду вам, Трокслере, цього! – грозив він.

– Не лякай мене, Василю, бо я таких, як ти, не боявся ніколи, а якщо хочеш, можемо розкопати й інші речі, як ти розбагатів і став кіроном. Дивись, щоб мені язик не розв'язався!

Сийний глипнув переляканими очима на Трокслера і пішов без «будь здоров!»

– Варє, що хотів казати Трохслер про Василя? – дивувалися лісоруби.

– Давня казка! – махнув рукою Гусарь. – Що було – минуло, не варто й спогадувати.

❖ ❖ ❖

Правда, люди трохи здивувалися, коли кілька років тому Василь Сийний купив відразу аж три пари коней, побратався з панами, збив бригаду лісорубів і в Кирлібабі почав кіронити над ними.

– Звідки в цього бідолахи взяли гроші? – дивувались люди.

– Не гнівись Бога! Василь не з самих бідних у селі, збив гріш до гроша і купив, що в цьому злого? – відповідали інші.

– Немає злого, але, мабуть, і доброго немає.

– Василь не з бідних, але й ні з самих багатих.

– Ади, є в селі багатших від Остапа Вітрика, Івана Клима, вадь Степана Левишиного? – запитав котрийсь.

– Немає!

– Та де?!

– Хто може рівнятися з ними?

– Та куди нам до них? – відповідали люди.

– Ге, а тоді чому жоден з них не кіронить, а кожен з них своєю парою коней заробляє?

– І це правда! – відповідали люди.

Василь Сийний пішов бутинарошити, через Прислоп, аж до самої Кирлібаби, через те, що посварився зі старим Калаєм Бурсуком через кайманку Лейбику, яку не могли поділити між собою, бо молодиця чомусь більше приставала до Калая, і чимраз частіше відмовляла Сийному, який не стерпів і втер носа «безличній курві». Закоханий до нестями в молодицю Калай Бурсук, накинувся зі сокирою на Сийного, але бутинароші скочили, і відібрали від них сокири й вивели перед барака – тепер бийтеся, скільки захочете!

Любаси поскакали один перед одним, погрозили один одному кулаками, поплювали один на іншого, побогувались, а потім розійшлися.

– Ади кокошелики-когутики, здіймають гребені, коли сокира в руках, а відбери в них сокиру, благи мов ягнята, тьфу-тьфу нівроку, – висміяла їх Лейбиха, яка гордилась, що через неї мужчини ледь не порізалась.

– Навіщо тобі йти так далеко, аж у наших краях повно бригад? – питала його дружина.

– Кирлібаба не так вже й далеко, чув єм, що там заробляють найбільше.

І Сийний насправді повернувся звідти з великими грішми. Купив три пари коней і почав кіронити.

❖ ❖ ❖

У Кирлібабі Сийний працював у бригаді гуцулів зі Сучавських Дзворів, якою кіронив Ілля Коцюбей, попрацював добрих три місяці, але коли треба було отримати гроші, касір чомусь не приходив, почекали аж зо три дні, поки не знайшли бідолаху повішаного, надалеко їхнього паркету, але без грошей.

– Ну і треба було вішатись через таке? – дивувались гуцули.

– Ну а што мав робити, як гроші пропали?

– Може, хтось украв від нього?

– Вадь профірітькав із курвами, бо любив і горілку, і молодиць.

– Пам’ятаєте, як казав, коли був на підпику – «аби горілки, пачки та молодиць ломом!».

– Ну й до чого його довело?

– До того, що й нас залишив без грошей.

– Та, може, нам відшкодять?

– Ага, відшкодять?

– Що з воза впало, то пропало!

– Як був би ся не повісив, то може, а так?

– Ви пам’ятаєте старого Степана Боднара, – запитав Іван Савчук

– Ей такого кірона, як він, не було й не буде зараз, – сказав котрийсь із гуцулів.

– Но то, коли він був молодим, був дуже заможним чоловіком, кіронив, мав по дванадцять пар коней, ходили жиди за ним і куди кожний ‘го розтігали, аби їм вів людей на роботу.

А одного разу у Требушанах звалив сокирою старого дуба, а дуб як падав, порунтав каміння. Дивиться Боднар, а то щось блищить на сонці, придивився май добре, а то золоті гроші, цілий котелок червінців. Бозна-хто їх там закопав, може, опришки, може, злодії, а може, якийсь боєр...

Приніс котелок до колиби, де спали бутинароші, та їм каже: таке і таке єм гостив. Дав їм кожному червонців, навчив їх, аби тримали язика за зубами, бо за таке діло можуть їх шандарі тігати. Погнав одного за горівков, а іншого до вівчарів, щоб купив барана, третього за вином, а увечері всі гостяться веселі: їдять, п’ють, співають, флуерають, фіглюють, лиш Боднар сидить супираний. Пити не п’є, не їсть, не веселиться.

(Продовження на 35 с.)

Микола КОРНИЩАН

ПАРАДОКС

(Уривок з роману)

(Продовження з № 358)

13.

Вкрай злюща, заходжусь нишпорити довкола, бо хочу віднайти щось осібне. Те, що слугувало б твердою притикою для всіх моїх гіпотез. Для всіх цих нав'язливих припущень, які передусім пригнічують та примушують безнастанно думати якраз про те, чого так ніколи й не було, але постає постійно, мов загані відбитки тих ночей, в яких мене діймають кошмари. Коли сниться якийсь-то осліплюючий вітер, що здіймається над жимолостю, та розріджує зайве повітря. Маячать чужі тіні десь там, де сягає ще погляд. А вже близько ранку, коли повсюдно бракує вже всього, коли вже немає на чому й погляд спинити, мерещиться він. Якраз у цім домі, в якому знаходимось тепер. Та в якому, волю думати, зостанемося ще надовго. Звісно, якщо й він, зрештою, осягне дещо. Якщо втямить, ким насправжки ми є. Ким були та залишились ще й понині. Бо Клара, та літня жінка, яку ми перестріли тільки-що, наша внучка Клара, дочка моєї дочки, гадаю що нагадала йому дещо. Бо відколи дала йому якийсь-то аркуш паперу, з невідь-якими нотатками, він уже сам не свій.

– Оце й усе, чи як?

– Ти про що? Бо щось ніяк не розумію. До того ж мені стало трохи ніяково.

– Щодо партії.

– Перепрошую, але якщо волієш допомогти, гадаю, що тобі не впоратись з цим поділом фігур.

– Гадаєш?

– Звісно ж, бо майнула думка, що передусім треба б здихатись захисної двоїстої підмоги.

– Ти про тури?

– Та не тільки.

– Сукупність окремих фігур.

– Та, може, хоч це – абсурд.

– Не абсурд, а парадокс.

– Скажімо, що парадокс, якщо не пересвідчитись в тім, що омана, один з визначальних тактичних прийомів, не змусить безуспішно вовтузитись із мертвими лініями.

– У цім випадку, зваживши на мій доволі мізерний досвід, міркую, що звільнення центральних діагоналей анулює якраз ці мертві лінії.

– Маєш рацію, але тоді потрібне перекриття.

– Принести в жертву? Слона...

– Ферзя.

– Та ти що? Очманів, чи що?

– Та, може, але без цього відволікання не виграти вже аніяк.

– Та якщо вже й на це пішло, позаяк бачу, що ти вже й так знітився, дозволю мені бути твоїм конкурентом.

– Зізнання в коханні?

– Та пішов ти!

– Пішов би, але щось не кортить уже йти звідси, каже він, вдаючи ніби якусь-то розгубленість. Або, може, якраз це чергове його облудне поведіння є якомога чіткішою обачністю для всіх моїх подальших вчинків. Осібно тепер, коли знаю, що нічого путнього, мабуть, не вийде. Анічого з того, що намітила аж до останніх деталей, щоправда, не беручи до уваги цю дивну маніфестацію пароксизму страху. Бо зрештою якраз страх і є тією перешкодою, через яку зараз, силкуючись не припуститись жодної помилки, заходжусь завзято вторгатись у всі його дії. Мов і ця доволі пекельна партія шахів, яка, розумію, змушує мене бути у злагоді зі всіма його подальшими рішеннями, якими б карколомними вони не були. Однак, знаю, що треба б бути доволі шляхетною, точніш слід би діяти тільки так, як він потребує, ризикує, бо знає, що не має жодного сенсу дорікати мені через ці, допустімо, доволі мізерні мої вади. Та як і колись-то вже казав мені, зараз ідеться якраз про ґанджі, мої ґанджі, викликані відсутністю змоги піддатись ризику. Бо й насправді, хто, ну скажіть же, хто здихався б королеви якраз в ці моменти, коли гра добігає кінця?

– А згодом, – каже він, – ніби знаючи, що я замислилась над черговими кроками, – можна буде використати цвішензуг.

– Що-що?

– Це такий собі доволі складний проміжний хід, коли гравець, якому грозить небезпека, замість прямого протистояння вводить ще більш руйнівну загрозу. І ця тактика за будь-яких обставин часто визнає нову атаку на королеву, неволячи таким чином відмовитись від попередньої атаки.

– Протитактика!

– Цугцванг.

– Добре-добре, але, коли граєш зі мною, то, будь ласка, говори нормальною людською мовою. А не... ціг-цуг та усілякі цінь-цірінь.

– До того ж, – веде він далі, мовбито й не зважаючи на мою засторогу, – я ж бо геть забув про триангуляцію та десперадо, доволі звісні та часто використовувані методи. Осібно, коли суперникові навіть і не спадає на думку чинити тобі наперекір. Вловлюєш, про що я?

– Так, – вдаю ніби розумію, хоча насправжки вже відчуваюсь зовсім розгубленою. Схвально киваю головою та відчуваю, як гарячково починає пашіти моє обличчя. Якраз через те, що знаю: якщо схопить мене на гарячому, коли довідається, що вже не відаю анічого, то знітиться.

– Не можу втриматись від подальшої атаки, – веде він далі, так нічого і не вбачаючи.

– Хоча це просто відстій, задай йому перцю, – закладаюсь та знаю, що варто б йому лише захотіти, і він неодмінно збагне вже все.

– Міг би, але я щось не в захваті від цієї твоєї пропозиції. Бо це просто відстій. Осібно тепер, коли складається таке передчування, що гублю навіть і відчуття перцепції простору. Бо всі ці фігурки, здається, зараз буцімто вже втрачають будь-який об'єм. Вони мовбито тільки-но намальовані аквареллю або хтозна-чим.

– Це ж бо тільки через те, що, гадаю, зараз тебе поглинають думки про щось зовсім інше, – кажу йому, знаючи наперед до чого приведе все це, кажу та відчуваю, як, звільна, мене вже починає діймати страх перед усім цим. Точніш, перед усіма цими хаотичними моїми затіями, яким, гадаю, вже треба б покласти край. Осібно тепер, коли, вдаючись у подробиці, знічев'я заходжусь сміхом.

– Кепкуєш? – враз учую його лють.

– Та ні, не можу втриматись, але аж таким розгубленим перед доволі простим вирком щодо чергового кроку, я тебе ще ніколи й не бачила.

– Невже ж, – підбирає він та знехотя зволяє вдихнути його подих. Якраз тут, де відчуваю, що нічим уже й дихати.

– Смак мускусу, думаю вголос.

– Що-що?

– Та нічого сутнього, навпрошки, тільки лиш подумала отак. Мимовіль. Не допускаючи ані думки про якісь очевидні натяки на щось конкретне, – пояснюю, шукаючи якомога точніші слова утіхи. Та враз вже розумію, що у крайньому разі, скорившись його волі, точніше, у разі потреби, про всяк випадок, могла б спробувати ще дещо. Скоріше, щось більш

принадне для подальшого розвитку подій. Щось доволі спонтанне, здатне збити його з пантелику, хоча, розглядаючи ретельніше, він майже постійно здається наділений якоюсь незрівнянною увагою. Мов і зараз, коли, зосереджений над шаховою дошкою, ладна битися об заклад, що не ставиться доволі серйозно до моїх пропозицій. Вдає із себе когось іншого, і це викликає у мене якусь незрозумілу неприязнь. Ба навіть ще й виникає думка, що через усі ці його заплутані дії, буцімто стає мені на заваді. Звісно, відносно того, що норовлю зрозуміти, аби пізніш змогла звіритись у всіх своїх доволі дивацьких гіпотезах. Але чітких, мов і ці числа, написані від руки, яких зараз знаходжу в однім з ще небачених зошитів, які, як вже розуміється доволі добре, належать якраз йому; тодішньому. Ще з того життя, думаю про себе та відчуваю, як десь всередині мене проростає якась незбагненна пуста, яку треба б заповнити неодмінно ж. Якраз тим, що належить тільки йому.

Думаю та знехотя замічаю, що починаю перейматись знову тим, що зараз мене не повинно б обходити. Бо не цей дешевий сентименталізм та не всі ці підступні міркування повинні б непокоїти мене тепер. А щось зовсім інше. Акурат те, що подеколи він вважає навіть гідне осуду. Оце інше життя. Те, про яке кмітую постійно та подеколи ловлю себе на тім, що навіть і не можу собі зарадити відносно втілення тодішнього в теперішність. Не можу, і тоді звіряюсь йому у всьому, але щораз складається таке відчуття, що він тільки те й робить, що майже постійно бере собі за звичку тільки єхидствувати наді мною.

– Ти не чиниш правильно, – каже, упритул підійшовши до мене. Схоплюючи позаду за талію та повторюючи одні й ті ж пасквілі-мислі, бо знає, що через мої побоювання я вже не здатна чинити йому наперекір.

– Припини, – заходжусь благодіти його, та вже згодом, так і не розуміючи на що натякає, кажу йому, що завжди можна вчинити інакше.

– Звісно, якщо не боятимешся, що дам тобі копняка, – глузує він знову та притискає ще міцніше до себе, неволячи таким чином відчуватись знесиленою. Відчуваючи, мабуть, кожне здригання мого тіла. Знаючи, що я затамувала подих тільки через те, що вже не можу анічого вдіяти. Бо вже все. Вже хочу відчутись опанованою. Хочу відступитись та визнати свою поразку. Бо хочу його. Зараз, більше чим будь-коли. Хочу понад усе. Хоч би й тут, перед цією дошкою шахів. Хоч би й так: занадто спонтанно. Мов і тоді. Ще в тім житті.

(Продовження на 34 с.)

ПАРАДОКС

(Продовження з 33 с.)

Коли, очунюючись посеред ночі, ми аніж не могли з'ясувати, в яку мить розпочинався обов'язковий акт жагучого кохання. Бо все те знаходило свій неухильний почин ще уві сні. Ще коли спали та снили один одного. А потім не могли аніж контролювати неодмінну потребу інстинктів. Отже, прокидалися, тільки аби усвідомити кінцівку. А потім засинали враз же. Мовби нічого так і не було. Мов і тепер. Коли ті ж інстинкти поступово починають володіти мною. З кожним його видихом, якого, мов якусь гарячу та духмяну вологість, відчуваю на своїй оголеній шиї.

І все це, усі ці доволі пересічні його жести, мовби нічого так і не повинно б трапитись, доводять мене просто до сказу. Уводять у якийсь ще ніколи не пізнаний стан. Щось на кшталт пароксизму або, точніше, якоїсь спонтанної навіженості. Якесь ахінея, що не зволяє ініціювати загадане. Бо хотілось би відштовхнути його, дістатись дверей, та схопившись руками за дерев'яні поручні, попросити його покинути цей дім, якщо він нічого так і не розуміє. Бажалося б багато ще дечого. Чогось впритул дикого. Хай і того, що, перед його очима, виставило б мене у зовсім мутній світлі. Викрило б якраз ту сторону моєї істоти, яку досі, осібно коли він поруч, признаюсь, приховую постійно. Ідеться вочевидь про ту мою звірячість, яка дожидає безперестанку. Десь у темних глибах мого тіла. Чигає отам. У недосяжнім нутрі мого серця. Вичікує меткого моменту, аби враз вирватись на волю. Але не зараз. Та ні, не в цю секунду, коли його вуста торкаються моєї шиї. А рука, його права рука, помалу прокрадається під мій кашеміровий светр, з V-подібним вирізом, кольору моїх очей; сіруватосинього. Його тепла рука. Змушуючи здригнутись.

— Ах! враз чую його стогін.

— Що це було? — підсміхаюсь.

— Мовчи! — велить та враз же змушує замовкнути. Точніше, мов якусь маріонетку повертаючи ликом до себе, цілує мене. Палко та без упину. Залишаючи без жодної змоги опиратись. Відірватись від цього нежданого відчуття удушся. Бо якраз це відчуваю тепер. Відчуваю, що вже й не маю чим дихати. Але цей брак кисню, це зближення до смерті, надмір благосне. Тим паче, що зараз візуальні та слухові сприйняття навіть і не можуть зрівнятись зі смаком та запахом, які викликають щось зовсім осібне. Якраз цю приємну зникаючість. Це приємне почуття повного поєднання з ним. З тим, від кого аніж вже

не можу відвести очей. А цей погляд, цей його аж такий пронизливий погляд ще більше збиває мене з пантелику та змушує думати, що діяти треба б якраз тепер, бо згодом може вже й забракнути рішучості. Треба б опустити руку до рівня блискавки його джінсів, аби дати зрозуміти свою згоду. А потім не слід би думати вже ні про що. Хай все відбувається без жодного задуму. Мимовіль. Мов у маренні. Коли вже аніщо не підвладне розсудку. Інстинкти беруть верх над будь-якою спробою перекоору та відмови. А до того ж, охота зазнати кінцівку раювання відводить від будь-яких зайвих знадь. І ти вже навіть і не запитуєш себе чим завадить все це для подальшого плину подій, бо знаєш, що якраз цей акт вже скоро принесе деяку полегкість. Щось на взірєць звільнення від власної ваготи. Яку відчуваю якраз тепер, коли, десь пів хвилини завагавшись, повільно опускаю свою ліву руку вниз. Допоки не відчую на дотик те, що уявляю та бажаю відчувати всередині. У мені. Подовгу. Доволі довго. Майже упростяж усієї ночі. Цієї ночі, яка, жадаю, аби не закінчилась аніколи.

— Але ти помовкуй, — веде він далі. — Німуй та довіряйся мені. Бо видається, що вже знаю, доволі добре знаю, як слід би продовжувати цю партію.

— Проти моєї волі? — почувуючись геть зніченою, допитую його.

— Боїшся, що завдам тобі болю?

— Та ні, бо вже обмізкувала дочиста геть все.

— Отож розумієш, що слід би позбавитись королеви. Звісно, якщо доволі добре тямиш на шахах, — бурмоче він далі, зневолюючи почуватися безпорадною.

— Але я не про це, вже не можу втриматись. — Не про шахи, а про цю твою фізичну близькість, яку відчуваю, мов якусь статичну енергію.

— Хочеш казати, що тепер вже й не удаєш, що мене не існує? Осібно отут, в цім доволі хирлявім домі.

— Але я ніколи й не інсценувала чогось подібного, — піддаюся до завбачливих контраргументів.

— Звісно ж. Ба навіть ані тоді, коли залишила мене, аби, мов якийсь вахлак, блукав твоїм містом. Під тим клятим дощем, що не вгавав аніж.

— Даруй, але гадаю, що слід би тобі пригадати, що втеча від мене, або хтозна-яка гонитва за сенсацією, все те було тільки твоїм компромісним рішенням.

— Мов і прийдешній хід, до якого піддамся неодмінно ж, — каже він та навпомацки починає шукати застібку ремня моїх штанів. А потім, доволі брутальним жестом, правою рукою змітає всі шахові фігурки зі столу, на який, схопивши під пахви та підіймаючи неждано, мов якусь дерев'яну королеву, всаджує мене та розпочинає роздягати.

– За таких умов, ти й справді хочеш цього? – запитуюсь та тільки тепер осягаю, що навкіль стоїть якась марудна спека.

– Певне, якщо не настоюватимеш, аби користався запобіжними засобами.

– Бритвою з помазком? – настає вже моя черга глузувати з нього, розуміючи доволі добре, що він має на увазі вочевидь презерватив.

– Та, може, бо коли б знайшов хоча й дрібку волі, гадаю, що якраз отепер, не завадила б ані епіляція.

– Якраз отепер, – повторюю його ж слова та, спроволю відганяючи будь-яке почуття вини, даю волю усім своїм інстинктам. Та враз думкою занурююсь у якийсь екскурс в небувале. Десь там, ззовні, де уся ця теперішня дійсність потроху починає розпадатися. Де на якійсь нез'ясовній відстані учуюю глухі розкоти грому, чи щось на те подібне. Але усе це уже зараз мене аніяк не обходить. Бо зараз відбувається щось зовсім інше. Не зрівняне з тими моментами, коли бажаючи його, я цілими ночами висла в інтернеті. Зараз все діється якраз отак, як було ще й у тім іншій житті. Тодішнім. Коли, мов і тепер, я не вдавала нічого. Бо хотіла його. Хотіла по справжньому. Отут. Всередині мене. Чим глибше і глибше. Та якомога довше. Незважаючи ні на що. Навіть ані на ці краплини

поту, які виступають на всім моїм тілі. Змішуються з вільготністю його торса, утворюючи таким чином якусь дивну рідину зі спільним запахом. Його та моїм. Якийсь дивний запах. Мускусу та малини.

– Але смак, – не притихає він, – цей твій смак наводить на думку, що я вже куштував ще й іншим разом усе це. Бо він якийсь-то мовби несусвітній. Мов вічний залишок якогось іншого життя, що вводить мене якраз в той стан, в яким, зізнаюсь, уперш починаю відрікатись всіх сумнівів щодо тебе. Веду облік усіх подій, та враз розумію, що ти впору та, ким казала мені, що є та була одвіку.

– Невже ж?

– Це дається нелегко, але, признаюсь, вартує всіх зусиль, аби врешті-решт дізнатись достеменно правду. Осібно, впродовж цих останніх годин. Відколи Клара дала мені якраз отой зшиток.

– Та ти знов про шахи? – лютую, знаючи, що про це зараз, під час акту, мабуть, недоречно б говорити.

– Та ні. Я про те, що і ти повинна б уже знати.

– Що?

– Про спомин. Мій спонтанний спомин. Тодішнього існування. Нашого спільного побуту, Ларо. Моя довічна Ларо.

(Далі буде)

БАРАБЕРИ

(Продовження з 31 с.)

«Ба што варе такий невеселий наш кірон?» – дивуються люди, аж придивляються ліпше, а Боднар плаче. Так плаче, що аж сіпає ним, а сльози з очей, наче біб котяться.

«Навіщо плачеш?» – питають і починають умовляти: «Не плач, бо такого чоловіка, як ти, рідко знайдеш, маєш добрий заробок, коні, господарство велике, а тепер ще й золотих єс знайшов.

«Я саме за то й плачу, бо, ади, маю досить кожного, грошей у банці, што забажаю – то й куплю, а дивися, до того ще й котелок з грішми знайшов. Не міг хтось інший знайти, якийсь бідняк, аби ся задопоміг... правду говорять люди, що пес на високу купину керинит, аби май висока. Немає правди на світі, ой немає... А мні навіщо бути найбільшим багатцем, навіщо люди добрі?» – плакав Боднар.

Аж не минув ні тиждень, згоріла хата у Боднара. На другий тиждень від якоїсь пошести згинули коні, а до того ще банкір десь утік з грошима. З тяготи його дружина захворіла й померла, як у того Йова з Біблії. Боднар продав усі землі, потратив на лікарі все, що

мав, але жону не врятував, померла. Ця Варвара, то була йому вже друга жона.

Зістався Боднар без гроша, бідний, як церковна миша, з тяготи ся розбеге, робити не може. Продав останню дарабку землі, купив револьвер, дав до церкви, аби 'му Бог простив гріхи, бо мав план застрелитися, а решту поклав у кишеню, аби люди мали за що його похоронити. Але перед тим пішов у лазню скупатися. Як купався, як не купався, бо му цигани украли одіж з грішми та з револьвером, – зістався у чім 'го мати родила!

Хтось доніс шандарям, ті шукають циганів-зłodіїв, а Боднар сміється, аж трясє ним.

«Вже найбіднішим, як тепер не можу бути, бо не маю нічого...»

Так врятувався Боднар від самогубства, а відтак потрохи задопомігся, оженився, ади, мав троє дітей, жив помірно – багатцем більше не хотів бути, коли мав зайвих грошей, роздавав бідним, – закінчив Савчук історію про Боднара.

– А наш касир повісився, ге...

Пани дали лісорубам якісь гроші, і пообіцяли відшкодувати пізніше.

– На кінський великдень, махнули гуцули рукою, і подалися на роботу, бо як повернуться додому без грошей.

(Далі буде)

Анна ТРАЙСТА-РУШТ

«КО́ТИ»

(Уривок з роману «Дикий рай»)

(Продовження з № 358)

Одного дня ті сільські служителі повернули за «кóтами» і до Лали, де застали вдома тільки Василю Довганову та її двох менших діточок. Жінка, вагітна на дев'ятому місяці шостою дитиною, ледве рухалась біля весняних грядок.

Було їх десь п'ять, два чужі, а з ними Медяник, Ленін і Боб'юк.

– Ой, яка файна та повна молодичка! Лиш нівроку! – кинув Боб'юк зухвало, не поздоровавшись.

– Петро чемний та змагаєса добре... Як видко, не спит ночами... – додав насмішкувато Медяник.

– Плодитса руд, як заяці, – продовжив далі Боб'юк, і всі розреготались, по-диявольськи моргаючи один одному.

Василина спочатку проковтнула їх перчені жарти й засоромилась, але скоро схаменулась і скипіла:

– Слухайте, пани сільські!

– Товариші! – поправив її Ленін.

– Правду маєте, «товариші із циганским возом...», – кинула вона сердито та взялась до них. – До тепер говорили лиш ви. І ото, што не треба, і што не до мене. А тепер послушайте і мене. Туй, у нас, у Лалі, коли люди приходят один до одного, вкланяются: «Дай Боже!», «Слава Ісусу Христу!» або, як уміют. А тепер, як я замітила, у ваших «товаришів» уже не вкланяєса ніхто. Чудно! Не думаєте?! А, як наш руд плодитса? Ото уже – наше діло, а не ваше! Але знаєте, што? Наш руд плодитса на своєму городі, не як твуй, «товариш» Боб'юк, по всему селу. Челядь боїтса-тя, як п'яний дїтька волохатого серед ночі, коли бестямки бреде. Не одна невинна челядина колише твоє насіння та проклинає тебе! Не думаєш, што колис буде гія отвічати за есе діло перед Богом і перед твоїми сиротами, што єс їх лишив серед дороги без твого імня? Уважай!.. А ти, Ільку солоденький, – звернулась вона до Медяника, – подивиса на себе та не суди других! Десять друбних душ є у тебе дома, за котрих не маєш гадку, а ходиш пустими дорогами коло чужих хиж із телігов... – хотіла сказати «ковдувати»¹, але чомусь стримала язика.

– Ова! Яка ротата молодича! – кинув злорадно чужинець, котрий не знав мови і не зрозумів, що вона казала.

– Який позичай, такий уддавай! Не я зачала і не я прийшла пуд вашу хижу, а ви пуд мою! – кинула йому сердита жінка.

¹ Ковдувати – жебракувати.

– Буде! Лишай сесе, Цилько! Де Петро? – запитав пом'якшим голосом Медяник, бо не сподівався такої словесної війни з жінкою, відчував себе ніяково перед «товаришами».

– Я не є ніяка тобі Цилька! Я – Василина Довганова, донька Федура Чірібана, – відрізала вона йому. – На што вам мого Петра? Не є дома! – кинула вона коротко. – Кажіт мені, у чум діло!

– Кóту, Василю! Партія так хоче, – пояснював Ленін.

– Яких коту? Маєме лиш одного, та й ото старий, облінений і неваловшен, – вдавала вона, що не розуміє, куди вони тягнуть. – А што, «товариші», роз'їдают вам миши партію у сільській хижі? – покепкувала вона далі.

– Лишай бріхні, жоно, давай кóту скоро! Мняса хочеме! Аж ні, яжеме корову до воза! – погрозив їй Боб'юк, не забувши за її свіжі споминки, і тепер хотів неодмінно помститись їй та подався прямо до свинарника, а потім до хліва.

Довгана справді не було вдома, поїхав на ярмарок. Був перший день нового місяця-серпуха, коли по давньому звичаю влаштовували на Добоняши, що недалеко міста Сигота, велику торговицю. Хотів дізнатись, як і почому продаються тварини, а до того ж подивитись трохи на світ.

Наближався Великдень, велике свято весни й розквіту, свято Воскресіння й життєвого відновлення. Господарі чистили подвір'я, сади, криниці, засівали поля.

Не відставали ні жінки: вибілювали хати після довгої зими, очищували та провітрювали все, що було у них. Прибирали їх до свят, як мати дівчину до вінця.

Старались всі, від малого до старого, одягнути щось нове на ці свята. Мріяли відновитись, як верба у лузі, фізично і душевно. Про це мріяв тепер і сам Петро.

Почувши про квоти, Довган боявся, щоб не забрали у нього телицю, тож хотів продати її, як і кіз. Хотів хоч трохи взути й зодягнути на Великдень дітей, себе і Василю, котра лагодилась тепер і до пологів.

У свинарнику було лиш двійко маленьких поросят, хлів був порожній. Вівці, ягнята, кози, корова й телиця були у пастунику, що в ямі за ліском. Хоч іще не було досить паші, лише почали зеленіти кущі, діти вранці відігнали худобу туди, щоби пройшлась і привчилась до волі.

Василина не була згідна з ними та насварила дітей. Боялась, що від молоді зелені тварини можуть

здутись та розхворітись на живіт. Але на цей раз діти не послухались її та, коли мати зайшла до хати, швидко поволокли тварин мотузками на город. Мов передчували щось, або, може, запримітили, що до їхнього дому наближаються із возом партійні гості за «котами».

– Де маржини? – запитав сердитий Боб'юк.

– Не маємо, – відповіла спокійно Василина.

– Як не маєте? Туй – свіжий гнуй, – зауважив Медяник.

– Продали-сме. Корова бодє², та нині рано повів її Петро на торговицю до Сигота, – збрехала спокійно Петриха, а в душі раділа хитрістю дітей.

– А вівці де? – запитав чужинець, побачивши кошару.

– Не маємо лиш дві. Пасут на волоскуй Дуброві в Урсула.

– Давай курей!

– Хто їх годен тепер поймняти по городу? Я, у моему стані, не годна бігати за ними, а сесі діти ще малі! Пробуйте ви самі та помняйте всьох!.. Ви – дужі! У вас ноги – дубові, бируєте! – запропонувала вона їм із досадою на язиці.

– Тогди...

– «Тогди», – перервала вона їх, – беріт мене на вагу! Потягне добре та буде доста м'яса: і партії, і тим, што ходят за котами... Не думаете? Переконайтеса! – сказала роздратована жінка.

Василина не знала, як позбутись їх якомога швидше. Боялась, що повернуться діти із пастуніка, та ці партійні слуги впіймають її на брехні, як злодія із чужим міхом на спині, а корову або телицю заберуть.

Раптом двоє малюків, що донедавна бавились у грядках біля неї, розплакались і почали тягнути щосили матір за спідницю і просити: «Мамо, дай моні³!» Мабуть, відчули, що їх матір у небезпеці та старались виручити її...

Непрохані гості витріщили баньки на вагітну жінку, а потім і на її менших, замурзаних аж до вух дітей, що тепер розмазували по обличчях бруд із сльозами, помовчали, а потім, поскаливши зуби на Василину презирливо і злісно, розреготались, як божевільні. Коли зупинились, погломоніли щось між собою і подались із Довганового подвір'я, не попрощавшись. Тільки Медяник пробурмотів «Будь здорова!» та наказав їй, щоб на другий день неодмінно вислала Петра до сільради.

Через пів години діти, підсвистуючи, привели тварин додому. Коли прив'язали їх до ясел, Іванко запитав весело матір:

– Забралися «гості»?

Василина не відповіла, тільки посміхнулась сину, а потім промовила:

– Давайте їсти, діти, бо полудень!

Під вечір, коли повернувся її муж із торговиці, Василина розказала йому про «котів», а на другий день Петро взяв на мотузку дві старі кози та хотів повести їх до сільради.

– Куди їх ведеш, Петре? – запитала здивовано Василина.

– До сільської хижі.

– Ніякі кози не даю! Яжи їх назад! – обурилась вона.

– Треба! Што – для цісаря, гія дати цісарьови! Так було і другими часами, не лиш тепер, – пояснив їй чоловік.

– Було! Але, як тепер, не було ніколи!

– І їх шлют другі. Тепер настали інші часи, Василю'.

– Шлют, бо їм гія жерти! Розплодилися всякі світські дрантюги⁴ і сільські нероби, як блощиці. А тепер ходят коло хиж, як сліпі ковдуші, та забирают у людей, што попало. А до того, ще й говорят назбитки і ображают будь-кого. Не заслужили ні перемерзлої цибулі, а не м'яса із моїх коз. Фрас би їх потер! Не даю нічо! – сердилась Василина.

– Прийдут іще! Не думай, што забудут за нас. Не хочу, аби взяли нам корову або телицю! Май добре поведу сесі кози, та збудемеса сільських слуг, як і їх «коту». А до того і кози уже старі, як і ся Глинниця – перекопував Петро роздратовану дружину.

– Були добрі, а головно, коли не було корови! Няньо їх купив, ще пуд час війни. Най буде прощений! – залилась сльозами Василина, згадавши про свого батька. Але жаліла і за козами, котрих любила, бо врятували їх від голоду, коли було найтрудніше.

– Були, Василю, але тепер я уже не хочу держати ніяку козу. Дуже шкудні, пудгризают всі присади!

– Продай їх!

– Хотів продати, але тепер они – понічому. Всі говорят, што старі й неваловші. Ніхто їх не хоче. Ані зарізати недотепні. М'ясо із них – тверде як корзан⁵. Ні за тиждень не зваритса.

– Тогди веде їх! – пристала вона неохоче. – Най гризут і ломнят ними зуби! Най са погодуют всі світські пани ними та й оти, што їх служат!

– Най ідят та най гуляют, доки їм-са усьом зуби не поламают! – кинув жартівливо Петро Довган.

Ті «коти» минулись, але не обійшло без різних випадків, котрі розважали простих людей та ставили в комічні ситуації партійних слуг, котрі сліпо вірили, чи прикидались, що вірять в ідеали партії.

² Бодити – буцати, бити рогами.

³ Моня – по-дитячому молоко.

⁴ Дрантюга – лінох, волоцюга, бомж.

⁵ Корзан – старий постіл, стара халява.

❖ ДУХОВНІ ДЖЕРЕЛА ❖

Володимир АНТОФІЙЧУК

ПСАЛТИР

Це одна з найпопулярніших книг Старого Заповіту, яка складається зі 150 псалмів – релігійних творів, що в них головною особою виступає Бог. Весь Псалтир поділяють на п'ять книг, кожна з яких закінчується окремим славослів'ям.

Псалом (по-єврейськи «мізмор», по-грецьки «псалмос», по-латинськи «псалмус») – пісня, яка виконується під супровід щипкового інструмента.

Головний автор псалмів – ізраїльсько-юдейський цар Давид, якому, за припущенням, належить 73 твори. Однак імена багатьох авторів псалмів не вдалося встановити.

Тематика псалмів надзвичайно різноманітна, як і різноманітне саме людське життя. У них висловлюються скарги людини, якій заподіяли кривду, спричинили біль і страждання, і вона благає допомоги в Бога. Автори псалмів від імені народу просять у Бога заступництва в часи лихоліть, війн, голоду, епідемій. Псалми славлять Бога, закликають зміцнювати віру в Нього, в Його милість та опіку. Псалми вражають глибоким філософським змістом, оспівують велич і гідність людини, оспівують створений Богом видимий і невидимий світ.

Псалми величають Бога – Творця всього сущого, як, наприклад, у псалмі восьмому: «Господи Боже наш, яке величне ім'я Твоє по всій землі! Слава Твоя піднеслася вище небес! [...] Коли погляну на небо – діло рук Твоїх, на місяць і зорі, які Ти поставив, то що є людина, що Ти пам'ятаєш про неї, і син людський, що Ти опікуєшся ним».

Християни тлумачать шість псалмів як суто месіанські (2, 16, 22, 45, 72 і 110), вважаючи, що вони присвячені особистості, діяльності й царству Ісуса Христа, тобто Месії. Відповідно до християнської інтерпретації, другий псалом присвячено Месії, який виступає як могутній цар, чия влада розповсюджується на всю землю, 72-й псалом пророкує, що цей цар буде панувати над земними царями.

16-й псалом сприймається як передбачення воскресіння Христа, 22-й вважається месіанським тому, що його початкові рядки промовляє у своїй молитві Ісус, розіп'ятий на хресті: «Отче мій! Отче мій! Чому Ти покинув мене?», а також тому, що там говориться про страждання, які довелося перетерпіти Синові Божому: «Всі, хто дивиться на мене, насміхаються з мене, зневажають устами, киваючи головою: «Він надіявся на Бога, нехай же спасе його, нехай визволить його, коли він угодний Йому». У 110-му псалмі присвячений потрібній іпостасі Месії: царя, первосвященника і суддю: «З Тобою народ Твій у день сили Твоїєї, у світлостях святих Твоїх. Із утроби раніше віків Я

Юліус Карольсфельд. Псалмоспівець Давид – хвала і подяка. 1860 р.

породив Тебе». Клявся Господь і не розкається: «Ти священник повік за чином Мелхиседековим». Господь праворуч Тебе, Він у день гніву Свого уразить царів».

Псалтир порушує надзвичайно багато питань релігійного життя, стосунків людини з Богом, що породило щедру тематичне різноманіття і призвело до використання відповідних зображально-виражальних засобів. У цій біблійній книзі, як відзначила професор Зоряна Лановик, «найбільше творів

релігійно-величального змісту, центральний мотив яких – прославлення Бога і Божої величі Всесвіту. Частина з них відтворює образ людини в її стосунку до Творця і творіння, її земне життя – як тимчасову мандрівку до вічності; значна кількість присвячена мотивам Ізраїльської історії, описує визначні події, виявляє Божу руку в ході людської історії; ряд співвідноситься із Законом і літературою мудрості – в них говориться про істинність Божого Слова і необхідність дотримання заповідей для благополуччя і благословення кожної людини, родини, народу».

Літературна цінність псалмів надзвичайно велика. Іван Огієнко (митрополит Іларіон) підкреслював, що «книга псалмів – найпоетичніша книга в усій світовій літературі. Це місце вона займає ще з часу свого постановлення, і ще жодна інша книга її не заступила й дотепер і глибоким релігійним змістом, і високопоетичною літературною формою». Справді, у псалмах читач відкриває для себе неперевершені зразки релігійної лірики, так само, як і філософської, політичної, інтимної, що служить способом духовного самовдосконалення особистості. Для древньоєврейської поезії не характерне широке використання метафоричних висловів і складних мовних фігур. Більшість псалмів належить до шедеврів світової літератури, які помітно вплинули на розвиток світової ліричної поезії різних культурно-історичних періодів.

З епохи раннього Середньовіччя Псалтир справляв величезний вплив на художню літературу і мистецтво загалом. Європейські вчені й письменники перекладали його різними національними мовами, давши такі поетичні шедеври, як французький Псалтир у перекладі Жака Лефевра д'Естапля (1509), «Псалтир» німця Мартіна Лютера (між 1523 і 1542 рр.), «Псалтир Давидів» поляка Яна Кохановського (1578), «Псалтир» англійця Джона Мільтона (1648), «Псалтир святого пророка Давида» (1673) румунського митрополита Дософтея, «Псалтир рифмовторний» (1680) вихованця Києво-Могилянської академії Симеона Полоцького, «Псалтир, або Книга хвали Божої» (1871) українця Пантелеймона Куліша та ін.

На основі текстів Псалтиря створили свої поетичні шедеври українські автори: Тарас Шевченко, Пантелеймон Куліш, Іван Франко, Ліна Костенко, Дмитро Павличко, Микола Карпенко та ін. Ось як, прикладом, звучить 53-й псалом в інтерпретації Тараса Шевченка:

Боже, спаси, суди мене
Ти по Своїй т волі.
Молюсь, Господи, внуши їм
Уст моїх глаголи.
Бо на душу мою встали
Сильнії чужії,
Не зрять Бога над собою,
Не знають, що діють.
А Бог мені помагає,
Мене заступає
І їм правдою Своєю
Вертає їх злая.
Помолюся Господеві
Серцем одиницею
І на злих моїх погляну
Незлим моїм оком.

У часи християнського середньовіччя Псалтир був найпопулярнішою частиною Старого Заповіту, тому рукописи цієї книги часто прикрашалися різноманітними кольоровими мініатюрами, як, наприклад, знаменитий Київський Псалтир (1397), створений за всіма найкращими канонами тодішнього книжкового мистецтва.

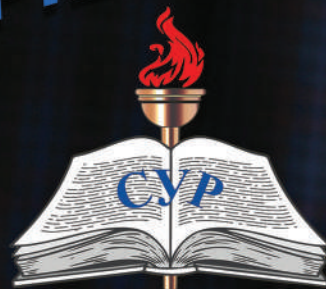
Юліус Карольсфельд. Псалмоспівець Давид – покаєння. 1860 р.

МІСЦЕВІ ВИБОРИ 9 ЧЕРВНЯ 2024

СОЮЗ УКРАЇНЦІВ РУМУНІЇ

ЄДИНІ У ВИБОРІ,
СИЛЬНІ У РІШЕННІ!

СОЮЗ УКРАЇНЦІВ
РУМУНІЇ

Разом ми будуємо
ще сильнішу спільноту!

CFM - 23240066

